

Važnost prostornog planiranja za regionalni razvoj na primjeru Istarske i Primorsko-goranske županije

Lovrenčić, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:583160>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Diplomski sveučilišni studij

NINA LOVRENČIĆ

Važnost prostornog planiranja za regionalni razvoj na primjeru

Istarske i Primorsko-goranske županije

The importance of spatial planning for regional development on

the example of Istria and Primorje-gorski kotar counties

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Marketing u turizmu

**Važnost prostornog planiranja za regionalni razvoj na primjeru
Istarske i Primorsko-goranske županije**

**The importance of spatial planning for regional development on
the example of Istria and Primorje-gorski kotar counties**

Diplomski rad

Kolegij:	Nacionalna ekonomija	Student:	Nina Lovrenčić
Mentor:	prof. dr. sc. Marinela Krstinić Nižić	Matični broj:	3787/22
Komentor:	dr. sc. Maša Trinajstić		

Opatija, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

NINA LORENČIĆ
(ime i prezime studenta)

ds3787/22
(matični broj studenta)

VAŽNOST PROSTORNOG PLANIRANJA ZA REGIONALNI RAZVOJ NA
(naslov rada)

PEI NJERU ISTARSKE I PEI NJORSKO - GORANSKE ŽUPANIJE

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu održavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 19. RUJNA 2023.

Bruno J. N. N. N.

Potpis studenta

Sažetak

Ovaj rad istražuje važnost prostornog planiranja u okviru regionalnog razvoja promatranih županija – Istarske i Primorsko-goranske županije. Prostorno planiranje ogleda se u izradi prostornih planova te njihovoj primjeni u dokumentima regionalnog razvoja a to su različite strategije, planovi i programi razvoja. Prostorni planovi imaju svoju hijerarhijsku strukturu a ovaj rad promatra prostorne planove županijske razine, odnosno one koji su usporedivi sa strategijama regionalnog razvoja promatranih županija. Obzirom na važnost turizma u Republici Hrvatskoj, strategije koje su uzete za promatranje i usporedbu odnose se na strategije razvoja turizma. U Primorsko-goranskoj županiji uspoređen je Strateški plan razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020. sa prostornim planom županije, a u Istarskoj županiji Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025. Upoređeni su ciljevi koji se odnose na iskorištenje prostora u turističke svrhe kao primjerice gradnju hotela, sportskih terena i slično. Prostorno planiranje je početna točka u planiranju regionalnog razvoja jer uključuje prostor koji je neobnovljiv i ograničen u dugoročne buduće prognoze poboljšanja i razvoja.

Ključne riječi: prostorno, planiranje, regionalni razvoj, turizam, Jadranska Hrvatska

Sadržaj

UVOD	1
1. TEORIJSKO DEFINIRANJE PROSTORNOG PLANIRANJA	3
1.1. DEFINICIJA I POVIJESNI RAZVOJ PROSTORNOG PLANIRANJA	3
1.2. VAŽNOST PROSTORNOG PLANIRANJA U KONTEKSTU ODRŽIVOG RAZVOJA	5
2. INSTITUCIONALNI I ZAKONODAVNI OKVIR PROSTORNOG PLANIRANJA	7
2.1. PROSTORNO PLANIRANJE I EUROPSKA UNIJA	7
2.2. ZAKONSKI OKVIR PROSTORNOG PLANIRANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
2.3. NADLEŽNE INSTITUCIJE	13
3. HIJERARHIJA PROSTORNIH PLANOVA	15
3.1. PROSTORNI PLANOWI DRŽAVNE RAZINE	16
3.2. PROSTORNI PLANOWI PODRUČNE (REGIONALNE) RAZINE	19
3.3. PROSTORNI PLANOWI LOKALNE RAZINE	19
4. PROSTORNO PLANIRANJE U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	21
4.1. OBILJEŽJA PROSTORA	21
4.2. PROSTORNI PLANOWI ISTARSKE ŽUPANIJE	23
4.3. ANALIZA PROSTORNOG PLANA PODRUČNE RAZINE ISTARSKE ŽUPANIJE	24
4.3.1. Obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora	25
4.3.2. Određivanje prostora, građevine od važnosti za državu i županiju	26
4.3.3. Smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru	28
4.3.4. Smještaj društvenih djelatnosti u prostoru	29
4.3.5. Određivanje građevinskih područja i korištenja izgrađenog i neizgrađenog dijela područja	30
4.3.6. Utvrđivanje prometnih i drugih infrastrukturnih sustava u prostoru	31
4.3.7. Mjere očuvanja krajobraznih vrijednosti	31
4.3.8. Mjere zaštite prirodnih vrijednosti i posebnosti kulturne baštine	32
4.3.9. Postupanje otpadom	33
4.3.10. Mjere sprječavanja nepovoljna utjecaja na okoliš	33
5. PROSTORNO PLANIRANJE U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI	34
5.1. OBILJEŽJA PROSTORA ŽUPANIJE	35
5.2. PROSTORNI PLANOWI PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE	36
5.3. ANALIZA PROSTORNOG PLANA PODRUČNE RAZINE PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE	37
.....	37

5.3.1. Obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora	39
5.3.2. Građevine od važnosti za državu i županiju	40
5.3.3. Smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru.....	41
5.3.4. Smještaj društvenih djelatnosti u prostoru	42
5.3.5. Građevinska područja i korištenje izgrađena i neizgrađena dijela područja	42
5.3.6. Prometni i drugi infrastrukturni sustav u prostoru	43
5.3.7. Očuvanje krajobraznih vrijednosti	44
5.3.8. Zaštitaprirodnih vrijednosti i posebnosti kulturno-povijesnih cjelina.....	44
5.3.9. Postupanje otpadom.....	45
5.3.10. Sprječavanje nepovoljna utjecaja na okoliš	45
6. REGIONALNI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ	47
6.1. STRATEŠKI DOKUMENTI REGIONALNOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	47
6.2. PLANSKI DOKUMENTI RAZVOJA U PRIMORSKO-GORANSKOJ ŽUPANIJI.....	48
6.3. PLANSKI DOKUMENTI RAZVOJA U ISTARSKOJ ŽUPANIJI	49
7. ODNOS IZMEĐU PROSTORNOG PLANA ŽUPANIJSKE RAZINE TE STRATEŠKIH REGIONALNIH DOKUMENATA.....	50
7.1. USPOREDBA PROSTORNOG PLANA PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE SA OPERATIVNOM RAZVOJNOM STRATEGIJOM STRATEŠKOG PLANA RAZVOJA TURIZMA KVARNERA 2016.-2020	50
7.2. USPOREDBA PROSTORNOG PLANA ISTARSKJE ŽUPANIJE SA OPERATIVNIM RAZVOJNIM STRATEGIJOMA MASTER PLANA TURIZMA ISTARSKJE ŽUPANIJE 2015.-2025.	56
ZAKLJUČAK	59
BIBLIOGRAFIJA	64

Uvod

Prostorno planiranje ima važnu ulogu u rastu i razvoju nekog grada, regije ili države. Prostor je fizički ograničen i neobnovljiv te je prostoru potrebno pristupiti s najvišom razinom svijesti o posljedicama njegove degradacije. Sukladno tome, planiranje prostora važan je, ako ne i presudan, korak u planiranju regionalnog razvoja. Prostorni planovi odlikuju se viskom razinom preciznosti i detaljnosti te uključuju sve komponente prostora. Prilikom izrade planova i strategija razvoja regija, prostorni planovi moraju služiti kao temelj i misao vodilja. Ovim radom ispitano je u kolikoj mjeri strategije i planovi razvoja regija koordiniraju sa prostornim planovima te se postavljaju problem i predmet istraživanja.

Problem istraživanja je nedovoljna količina istraživanja na temu važnosti prostornog planiranja te nedostatak analize usuglašenosti prostornih planova sa strategijama i planovima razvoja. Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je istražiti u kojoj mjeri prostorni planovi utječu na regionalni razvoj Istarske i Primorsko-goranske županije, odnosno u kojoj mjeri su prostorni planovi županijske razine navedenih regija, usuglašeni sa strategijama i planovima razvoja. Istraživanje je provedeno analiziranjem dostupne literature te prostornih planova navedenih županija. Iz postavljenih problema i predmeta istraživanja postavlja se hipoteza:

Prostorno planiranje utječe na strateško planiranje regionalnog razvoja Primorsko-goranske i Istarske županije.

Svrha i ciljevi ovog istraživanja su definirati ključne pojmove prostornog planiranja, analizirati prostorne planove Istarske i Primorsko-goranske županije te usporediti prostorne planove županijske razine navedenih županija sa strateškim dokumentima regionalnog razvoja.

Metode koje su korištene u ovom radu su metoda sinteze kojom su prikupljeni sekundarni podaci sročeni u konkretna autorova mišljenja o zadanoj temi, statistička metoda obrade podataka, metoda analize, metoda apstrakcije koja je naglasila najvažnije podatke te metoda deskripcije.

Rad se sastoji od uvoda, sedam poglavlja te zaključka. U prvom poglavlju dan je teorijski okvir prostornog planiranja s osvrtom na važnost prostornog planiranja u okviru održivog

razvoja kao koncepta koji mora biti dio svakog razvojnog procesa. U drugom poglavlju govori se o institucionalnom te zakonodavnom okviru prostornog planiranja. Treće poglavlje odnosi se na hijerarhiju prostornih planova počevši od državne razine, regionalne razine te na kraju lokalne razine. Četvrto i peto poglavlje posvećeno je prostornom planiranju u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županije dok je šesto poglavlje posvećeno regionalnom razvoju u Republici Hrvatskoj te planskim dokumentima razvoja u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji. Sedmo i posljednje poglavlje odnosi se na usporedbu prostornih planova županijske razine sa strateškim regionalnim planovima razvoja. Na kraju rada donesen je zaključak kao sinteza dane analize.

1. Teorijsko definiranje prostornog planiranja

Prostor je pojam koji može imati više različitih značenja. Pojam prostora koristi se u matematici, fizici, likovnoj umjetnosti te geografiji. Za potrebe pisanja ovog diplomskog rada, pojam prostora koji će se u nastavku koristiti, odnositi će se na prostor u geografskom smislu poimanja. Prema Zakonu o prostornom uređenju (2020., čl. 3, st. 34), „prostor je sastav fizičkih sklopova na površini te ispod i iznad zemlje i mora, do kojih dopiru ili mogu doprijeti utjecaji djelovanja ljudi“. Fizički je ograničen i neobnovljiv te je upravo radi tih karakteristika važno njegovo planiranje i namjena.

1.1. Definicija i povijesni razvoj prostornog planiranja

Da bi se razumijelo prostorno planiranje, potrebno je razgraničiti nekoliko pojmova koji se uz njega vezuju. Prvi pojam koji se vezuje uz prostor bili bi svakako ljudi. Ljudi koji žive i rade u prostoru, predmet su proučavanja različitih disciplina koje se moraju poznavati kako bi se razumio kontekst ljudi u prostornom planiranju. Idući pojam je sam prostor koji je, kao što je već navedeno, ograničen i neobnovljiv. Obzirom na činjenicu da je prostor konačan, prostor je potrebno planirati kako bi se iskoristio njegov potencijal, ali i kako bi se prostor očuvao za korištenje svim idućim generacijama koje dolaze. Instrument planiranja prostora su prostorni planovi. Prostorni planovi imaju više razina o kojima će se više govoriti u nastavku. Jedna od mogućih definicija prostornog planiranja bila bi da je „prostorno planiranje optimalni raspored ljudi, dobara i djelatnosti na teritoriju radi njegove optimalne upotrebe“ (Marinović-Uzelac 2020, 12).

Prostorno planiranje razvilo se iz potrebe boljeg iskorištavanja prostora u gradovima i to nakon industrijalizacije svijeta početkom 20. stoljeća. Prije industrijalizacije, većina ljudi živjela je u selima te je prostorno planiranje bilo nepotrebno obzirom na drugačiji način života koji su ljudi tada vodili. Međutim, početkom industrijalizacije ljudi su se iz sela masovno počeli seliti u gradove. U to se vrijeme nije razmišljalo o prostornom uređenju te je vrlo brzo došlo do prenapučenosti gradova. Obzirom na problem prenapučenosti, javila se potreba za prostornim uređenjem gradova. Dakle, može se zaključiti da počeci prostornog uređenja dolaze iz urbanizma i potrebe prostornog planiranja velikih gradova.

Republika Hrvatska je od Drugog svjetskog rata bila dio Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije kao jedna od tadašnjih federativnih republika. Prostor Hrvatske, koja je bila djelom prostora Jugoslavije, bio je pogođen ratnim razaranja. Neki od većih gradova, kao što su Pula ili Zadar, bili su u potpunosti uništeni. Javila se potreba za uređenjem i obnavljanjem prostora koja je pratila novo ustrojstvo države te državnu ideologiju. Planiranje prostora postalo je djelom ideologije iz razloga što je „arhitektura trebala postati važan faktor zbližavanja ljudi, tvorac ljepšeg života, a arhitekti su okarakterizirani kao nosioci i realizatori potreba najširih narodnih slojeva“ (Kranjčević, 2021, 1185). Planiranje prostora tada je bilo u samim začetcima a prostor se planirao poglavito radi sanacije razorenih objekata te razvoja turizma. „*Osnovna uredba o generalnom urbanističkom planu*“ donesena je 1949. godine te je bila podloga za suvremeno planiranje i uređenje prostora u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Osim ove uredbе, posvećenost prostornom planiranju ogledala se kroz časopise „*Arhitektura*“ i „*Čovjek i prostor*“ u kojima su domaći autori objavljivali članke u kojima su prezentirani planovi i projekti. Kao primjer jednog od prvih urbanističkih prostornih planova u Jugoslaviji, u literaturi se ističe „*Generalna regulatorna osnova Makarske*“ iz 1949. U tom se planu ističe izgradnja turistički funkcionalnog prostora te izgradnja ceste. Međutim, prvi pravi prostorni planovi na teritoriju Hrvatske krenuti će se izrađivati tek nekoliko godina poslije, nakon razvijanja primjerene metodologije. „*Regionalni prostorni plan za Makarsko primorje 1958.-1961*“ prvi je regionalni prostorni plan turizma na hrvatskoj obali (Kranjčević, 2021, 1196). Nakon njega slijedili su različiti prostorni planovi, poglavito u primorskim mjestima koja su bila turistički valorizirana. Jedan od najobuhvatnijih prostornih planova u bivšoj državi a koji je obuhvaćao i prostor Hrvatske je „*Regionalni prostorni plan Južnog Jadrana*“. Taj je prostorni plan obuhvaćao područje današnjih država Crne Gore, Bosne i Hercegovine te dijela Hrvatske a datira iz 1968. godine. Prostorni planovi koji su se tada izrađivali bili su opsežni te su ih izrađivali stručnjaci različitih struka kao što su ekonomska, graditeljska i slično. Međutim, planovi su imali i određenih mana te su zbog toga većinom ostajali nerealizirani. Vrijednost u prostornim planovima koji su se izrađivali u bivšoj državi Jugoslaviji za prostor Hrvatske, leži u značaju metodologije koja je značajno utjecala na prostorne planove koji su slijedili.

U današnjem suvremenom svijetu, jednako se planira i gradski i ruralni prostor pa se može reći da se koristi ukupan teritorij. Korištenje ukupnog teritorija može se vidjeti u: urbanizaciji prostora, gradnji velikih prometnica i prometnih terminala (autocesta, pruga, aerodroma i sl.), gradnji velikih infrastruktura (vodovoda, električnih dalekovoda i sl.), općoj industrijalizaciji prostora, turizmu (smještajni objekti i drugi objekti za zadovoljavanje potreba turista), načinu poljoprivredne proizvodnje te zaštiti prirode (Marinović-Uzelac, 2020, 13).

1.2 Važnost prostornog planiranja u kontekstu održivog razvoja

Održivi razvoj predstavlja „razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe a da pritom ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe“ (UNEP, 1996). Suvremeno društvo odlikuju sve brže društvene, ekonomske i kulturne promjene. Sve te promjene odražavaju se na prostor u kojem ljudi žive. Prenapućenost prostora i pritisak na prostor uzrokuju njegovu degradaciju te samim time i smanjenje kvalitete života ljudi i onečišćenje čovjekova okoliša. Obzirom na navedeno, sve je veća potreba za održivim korištenjem prostora te njegovim planiranjem.

Održivi razvoj obuhvaća sve razvojne segmente čovjekova djelovanja a prostor je jedan od njih. Babić (2015, 274) naznačuje kako „pravilnim upravljanjem prostorom stvaraju se uvjeti za ostvarenje razvojnih projekata, privlačenje poduzetnika i investitora, a time i povećanje kvalitete života (nova radna mjesta, bolji standard, kvalitetnija ponuda, razvijenija infrastruktura, zdraviji i ljepši okoliš), povećanje potražnje, privlačenje posjetitelja te mlađih i obrazovanijih stanovnika koji su temeljni razvojni resurs suvremene ekonomije“.

Sve veće shvaćanje važnosti prostora, odnosno okoliša kao neobnovljivog resursa, nameće stvaranje promišljenih akcija u kontekstu upravljanja prostorom i njegovim planiranjem. U okviru gradova, kao najviše rastućih prostornih cjelina koji su usto i najveći zagađivači, pozornost se posvećuje pažljivom i promišljenom planiranju prostora. Babić (2015, 276) citira Tjallingii-a (1995) koji kaže da “koncept urbanog razvoja podrazumijeva:

- odgovorni grad (odgovornost u upravljanju tokovima unutar grada i izvan njega)
- grad pogodan za život (izgrađeno okruženje i upravljanje njime, kao i stvaranje zdrave životne sredine), i

- participativni grad (partnerski odnosi između korisnika, lokalnih vlasti i njihovih sektora za osiguranje komunalnih usluga, privatnih investitora, lokalnog poslovnog sektora i interesnih grupa).“

Grad pogodan za život, prema gore navedenoj podjeli, podrazumijeva „izgrađeno okruženje i upravljanje njime“ što se upravo tiče prostornog planiranja. Prostorni planovi spadaju u domenu dugoročnih planova zbog čega se smatraju i razvojnim planovima (Babić, 2015, 277). Dugoročno planiranje prostora, uzimajući u obzir i njegovu održivost te korištenje za buduće generacije, može biti izazovan zadatak te je zato potrebno sinergijsko djelovanje svih razina vlasti u državi te konzistentno poštivanje akcijskih planova i strategija.

2. Institucionalni i zakonodavni okvir prostornog planiranja

Kada se govori o primjeni sustava prostornog uređenja govori se o izradi, donošenju te primjeni prostornih planova. Svi postupci primjene sustava prostornog uređenja propisani su i uređeni zakonima te drugim propisima države. U Hrvatskoj, sustav prostornog uređenja određen je Ustavom Republike Hrvatske, Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, Zakonom o prostornom uređenju, ovlastima i nadležnostima Hrvatskog sabora, jedinica područne (regionalne) te lokalne (gradovi ili općine) samouprave.

Prostorni planovi izrađuju se u okviru stručnih tijela nositelja izrade a prostorne planove donosi Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske te tijela regionalne ili lokalne samouprave u ovisnosti njihove namjene i korisnosti. Prostorni planovi donose se u skladu s ciljevima i načelima prostornog uređenja. Od ciljeva prostornog uređenja Zakon o prostornom planiranju ističe usklađenost prostornog planiranja sa gospodarskim, okolišnim te ciljevima društva u kojem se prostorni plan ima za izvršiti, općenito zaštita prostora, očuvanje kapaciteta prostora, povezivanje prostora teritorija Republike Hrvatske sa europskim sustavima prostornog uređenja, očuvanje regionalnog i lokalnog prostornog identiteta, zaštita kulture, odgovarajući prometni sustav, nacionalna sigurnost i obrana od prirodnih i drugih nesreća i drugo. Načela prostornog planiranja moraju se primjenivati pri izradbi prostornih planova a ona su (Zakon o prostornom uređenju, 2020, čl. 7):

1. načelo integralnog pristupa u prostornom planiranju
2. načelo uvažavanja znanstveno i stručno utvrđenih činjenica
3. načelo prostorne održivosti razvitka i vrsnoće gradnje
4. načelo ostvarivanja i zaštite javnog i pojedinačnog interesa
5. načelo horizontalne integracije u zaštiti prostora
5. načelo vertikalne integracije
7. načelo javnosti i slobodnog pristupa podacima i dokumentima značajnim za prostorno uređenje.

2.1. Prostorno planiranje i Europska unija

Hrvatska je članica Europske unije od 1. srpnja 2013. godine te time spada u prostor Unije stoga je bitno naglasiti dokumente koje je Unija donijela, a tiču se prostornog planiranja i u

Hrvatskoj. Krovni dokument za sve članice Europske unije u okviru prostornog planiranja je dokument naziva Europske perspektive prostornog razvoja (eng. *European Spatial Development Perspective – ESDP*). Ovaj dokument je usmjeravajući a ne obvezujući te daje smjernice za učinkovite strategije prostornog planiranja država članica koje će obuhvatiti sve interesne dijelove prostornog planiranja. Europske perspektive prostornog razvoja preporučuju scenarije i koncepte izrade strategija prostornog razvoja za države članice. Dokument naglašava obuhvatni pristup u izradi strategija umjesto fokusiranja na samo neke djelove kao što su primjerice promet ili okoliš. Objedinjeni pristup je bitan radi postizanja maksimalnog učinka na prostor države kao cjeline, koji kasnije može poslužiti djelovima države, odnosno regijama ili lokalnim jedinicama, kao podloga za prostorne planove nižih razina. Smjernice koje se iznose u dokumentu prvenstveno su fokusirane na „razvoj policentričnog i ujednačenoga urbanog sustava uz jačanje partnerstva između urbanih i ruralnih sredina kao i stvaranje novih urbano-ruralnih odnosa; promoviranje koncepta integriranog prometa i komunikacija radi policentričnog razvoja prostora Europske unije koji pridonosi ravnopravnom pristupu infrastrukturi i obrazovanju; mudro upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom radi očuvanja regionalnog identiteta i kulturnih raznolikosti u uvjetima globalizacije“ (Knifić Schaps, 2015, 229). Dokument je donijela Europska komisija 1999. godine te je kao takav služio kao podloga za brojne druge dokumente koji su nakon njega slijedili.

Jedan od najznačajnijih dokumenata vezan za prostorni razvoj, koji je proizišao iz dokumenta Europske perpektive prostornog razvoja, ističe se Teritorijalna agenda Europske unije 2020. iz 2011. godine koja se nadovezuje na Teritorijalnu agendu iz 2007. godine. Teritorijalna agenda 2020. ističe „teritorijalni razvoj, poticanje integracije teritorijalne dimenzije u različite politike na svim razinama upravljanja, te osigurati provedbu Strategije Europa 2020 u skladu s načelima teritorijalne kohezije“ (Teritorijalna Agenda Europske Unije 2020, 2011.). Obzirom na različitu mogućnost razvoja teritorijalnih regija u državama članica Europske unije, važno je u obzir uzimati teritorijalnu kohoziju pri izradbi strategija teritorijalnog razvoja. Teritorijalna agenda 2030 nastavlja se i nadopunjuje Teritorijalnu agendu 2020 iz 2011. godine. U ovom dokumentu naglasak se stavlja na posljedice pandemije uzrokovane virusom COVID-19 koja je promijenila razvoj u budućnosti. Zbog različitih odgovora pojedinih regija na izazove koje je postavila pandemija, teritorijalna

kohezija i suradnja može biti odgovor pri oporavku. Naglasak u ovoj Agendi stavlja se na sinergiju sektorskih politika, općinskih, regionalnih i nacionalnih tijela, tijela EU i drugih tijela te različitih društvenih skupina.

U Europskoj uniji postoje velike teritorijalne i demografske razlike koje se nastoje smanjiti kohezijskom politikom koja podupire gospodarski i održiv razvoj te smanjuje razlike i podupire integraciju. Za smanjivanje razlika u regijama država članica, uspostavljeni su mehanizmi u okviru fondova: Europski socijalni fond (ESF, Ugovor iz Rima 1957. godine), Europski fond za smjernice i jamstva u poljoprivredi (EFSJP, Ugovor iz Rima 1957. godine), Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) iz 1975. godine te Kohezijski fond iz 1994. godine. Svi ovi fondovi za cilj imaju upravo smanjenje razlika te poticanje razvoja država članica. Stupovi kohezije do 2008. godine bili su ekonomska i socijalna kohezija, a Ugovorom iz Lisabona 2008. pridodan je i treći stup – teritorijalna kohezija upravo jer se upravljanje prostorom pokazalo od velike važnosti za razvoj i rast područja Europske unije.

2.2. Zakonski okvir prostornog planiranja u Republici Hrvatskoj

Prostor kao takav prvenstveno je utemeljen kao veliko interesno dobro Republike Hrvatske i to Ustavom Republike. U Ustavu Republike Hrvatske važnost prostora ističe se u članku 52.: „More, morska obala i otoci, vode, zračni prostor, rudno blago i druga prirodna bogatstva, ali i zemljište, šume, biljni i životinjski svijet, drugi dijelovi prirode, nekretnine i stvari od osobitog kulturnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značenja, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu.“

Nadalje, prostorno planiranje i uređenje definirani su Zakonom o prostornom uređenju (NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19) kojim se uređuju i određuju sve bitne sastavnice vezane uz prostor, prostorno uređenje (ciljevi, načela, subjekti), praćenje stanja u prostoru, planiranje prostora, donošenje Strategije prostornog razvoja RH te prostorne planove, njihovu izradu, postupak donošenja te provedbu. Također ovaj Zakon uređuje postupak uređenja građevinskog zemljišta te imovinske institute uređenja građevinskog zemljišta i njihov nadzor. Obzirom na to da je Hrvatska, kao članica Europske unije, morala prilagoditi svoje direktive i zakone, direktivama i zakonima Europske unije, Zakon o prostornom uređenju nadovezuje se na sljedeće direktive Europske unije:

1. Direktiva 2014/89/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o uspostavi okvira za prostorno planiranje morskog područja (SL 257, 28.8.2014) te
2. Direktiva 2012/18/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o kontroli opasnosti od velikih nesreća koje uključuju opasne tvari, o zmjeni i kasnijem stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 96/82/EZ (Tekst značajan za EGP) (SL 197, 24.7.2012) (Zakon o prostornom uređenju, 2020., NN/65/17, čl.1.a). Ovaj Zakon je najznačajniji zakon koji se tiče prostornog planiranja jer sadrži obuhvat i značaj prostornog planiranja u Republici Hrvatskoj.

Jedan od bitnijih zakona prostornog planiranja svakako je Zakon o gradnji (NN 153/13, 20/17, 39/19, 125/19). Ovaj Zakon odnosi se prvenstveno na gradnju i ostale postupke vezane uz gradnju a djeluje u skladu sa propisima prostornog uređenja i Zakona o prostornom uređenju.

Zakon o poslovima i djelatnostima prostornog uređenja i gradnje (NN 78/15, 118/18) zakon je koji specificira poslove i stručne osobe koje se prvenstveno bave izradom poslovnih planova te svih poslova koji se oko njih nameću. Primjerice, ovaj Zakon specificira izradu nacrtu poslovnih planova, izradu izvješća, pripremu i donošenje prostornih planova, izradu izvješća o stanju u prostoru i slično.

Zakon o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06, 125/06 - ispravak, 16/07 - ispravak, 16/07- Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-3226/2006 od 9. srpnja 2008. godine, 46/10 - ispravak, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13, 110/15) je Zakon koji je bitan u sferi prostornog planiranja upravo jer se odnosi na područja županija, općina i gradova Republike Hrvatske, a koje su kao takve predmetom prostornog planiranja. Zakonom se utvrđuju granice, ustrojstvo, nazivi i sjedišta i sve ostale značajke bitne za područno ustrojstvo.

Ostali zakoni koji se tiču prostornog planiranja i uređenja su: Zakon o državnom inspektoratu (NN 115/18, 117/21), Zakon o komori arhitekata i komorama inženjera u graditeljstvu i prostornom uređenju (NN 78/15, 114/18, 110/19), Zakon o poslovima i djelatnostima prostornog uređenja i gradnje (NN 78/15, 118/18), Zakon o procjeni vrijednosti nekretnina (NN 78/15), Zakon o neprocijenjenom građevinskom zemljištu (NN 50/20), Zakon o Nacionalnoj infrastrukturi prostornih podataka (NN 56/13, 52/18, 50/20), Zakon o naseljima (NN 39/22), Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN

19/13 - (pročišćeni tekst), 137/15 - ispravak pročišćenog teksta, 123/17, 98/19, 144/20), Zakon o koncesijama (NN 69/17) te Zakon o obnovi (NN 24/96, 54/96, 87/96, 57/00, 38/09, 45/11, 51A/13) (web stranice Hrvatske komore arhitekata, 2023.). Svi ovi zakoni u manjoj su ili većoj mjeri vezani za prostorno planiranje te je bitno njihovo proučavanje jer je prostorno planiranje kao takvo obuhvat različitih zakonski reguliranih sfera, koje moraju biti poštovane i primjenjivane u skladu s njihovim zakonskim odrednicama.

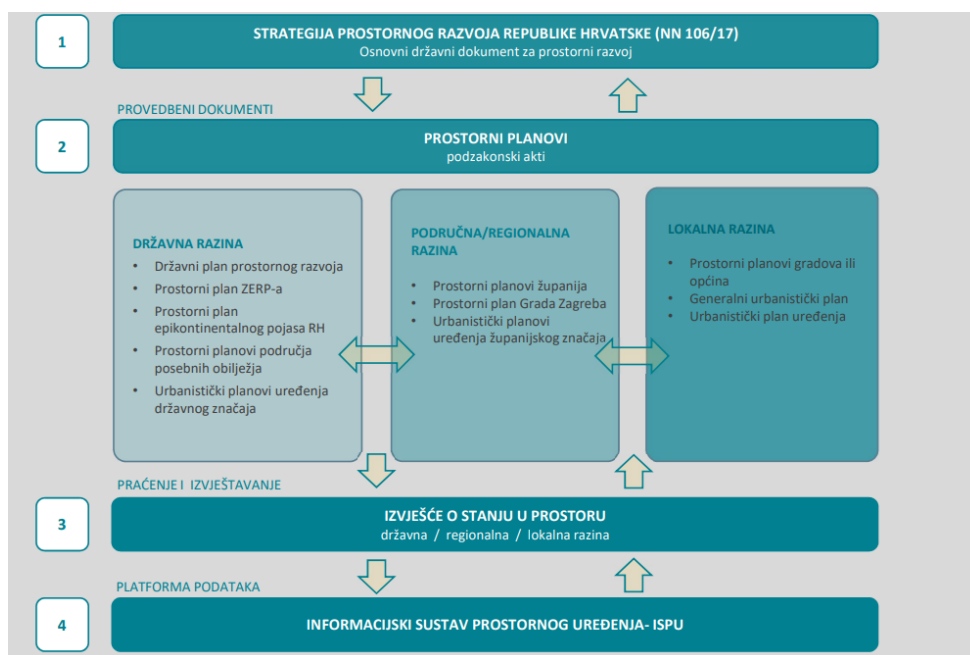
Osim Zakona, koji djeluju kao temelj u prostornom planiranju i izradi prostornih planova, postoji i čitav niz Pravilnika koji specificiraju pojedina područja prostornog planiranja. Neki od pravilnika su: Pravilnik o zahvatima u prostoru koji se ne smatraju građenjem, a za koje se izdaje lokacijska dozvola (NN 105/17, 108/17), Pravilnik o načinu izračuna građevinske (bruto) površine zgrade (NN 93/17), Pravilnik o obveznom sadržaju i opremanju projekata građevina (NN 118/19, 65/20), Pravilnik o stručnom ispitu osoba koje obavljaju poslove graditeljstva i prostornoga uređenja (NN 129/15) (web stranice Hrvatske komore arhitekata, pristupljeno 12. ožujka 2023. <https://www.arhitekti-hka.hr/hr/zakoni-propisi/popis/prostorno-uređenje-igradnja/prostorno-uređenje/>) te niz drugih.

„Strategija prostornog razvoja je temeljni državni dokument za usmjeravanje razvoja u prostoru u skladu s ukupnim potrebama i mogućnostima koje proizlaze iz temeljnih državnih dokumenata.“ (Strategija prostornog razvoja, 2017, 22). Strategija je osnovni državni dokument za prostorni razvoj. Obuhvat strategije proteže se na dugoročno vremensko razdoblje te se u Strategiji određuju sve „dugoročne zadaće prostornog razvoja RH, strateška usmjerenja razvoja djelatnosti u prostoru i polazišta za koordinaciju njihovih razvojnih mjera u prostoru“ (Strategija prostornog razvoja, 2017, 23).

Hrvatski sabor kao predstavnik Republike Hrvatske, te predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, imaju obvezu sastavljanja Izvješća o stanju u prostoru. Izvješće o stanju u prostoru sastavlja se za razdoblje od četiri godine te ima zakonski propisan oblik i formu. Hrvatski sabor pri sastavljanju Izvješća, uzima u obzir sve bitne i važeće dokumente koji se odnose na strategije, planove te razvojne i programske dokumente i pokazatelje te prethodno Izvješće o stanju u prostoru. Konkretno, trenutno vrijedi Izvješće o stanju u prostoru za razdoblje od 2013. do 2019. a prije njega vrijedilo je ono za stanje u prostoru od 2008. do 2012. godine. Prema Izvješću o stanju u prostoru za razdoblje od 2013. do 2019. godine Izvješće mora sadržavati:

- polazišta – odnose se na ciljeve izrade te prostorna obilježja teritorija Republike Hrvatske
- analizu i ocjenu stanja – odnosi se na ostvarene ciljeve, trendove prostornog razvoja te usklađenost i izazove u provedbi
- analizu provedbe prostornih planova i drugih dokumenata koji utječu na prostor – odnosi se na prostorne planove, njihovu provedbu, potrebu te učestalost njihove promjene
- prijedloge za unaprjeđenje prostornog razvoja.

Izvješće o stanju u prostoru vrlo je važan dokument jer predstavlja polazište za brojne druge dokumente i strategije koji se tiču prostornog planiranja u Republici Hrvatskoj. Izvješće sadrži podatke o prirodnim resursima, gospodarskim aktivnostima, mehaničkom i prirodnom kretanju stanovništva, društvenim i kulturnim čimbenicima, te svim drugim bitnim čimbenicima koji utječu na ukupan prostor u Republici Hrvatskoj.

Slika 1. Shema zakonodavnog okvira sustava prostornog uređenja Republike Hrvatske

Izvor: Ministarstvo graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine

2.3 Nadležne institucije

Nadležne institucije i regulatori prostornog planiranja mogu se promatrati na državnoj, područnoj (regionalnoj) te lokalnoj razini. Najviša razina je državna razina gdje su regulatori Hrvatski sabor i Vlada Republike Hrvatske. Hrvatski sabor donosi Zakon o prostornom uređenju koji je najbitniji i polazišni zakon u sferi prostornog uređenja, te druge zakone kojima se dodatno regulira prostorno uređenje.

Hrvatski sabor donosi prostorne planove državne razine kojima se uređuje ukupan prostor u Hrvatskoj. Također, Sabor djeluje kao regulatorno i nadziretelsko tijelo jer prati i razmatra ostvarenje prostornog razvoja, prati provođenje prostorne politike, prati rad ostalih institucija u prostornom planiranju i slično. Radno tijelo Hrvatskog sabora zaduženo za prostorno planiranje je Odbor za prostorno uređenje i graditeljstvo. Djelokrug rada Odbora je širok a tiče se, između ostalog, uređenjem prostora radi njegove učinkovite uporabe, zaštitom prostora, usklađivanjem djelatnosti na zaštiti prostornih resursa, usklađivanjem regionalnog prostornog razvoja, zaštićenim područjima od posebnog interesa, korištenjem i zaštitom graditeljske baštine, praćenjem stanja u prostoru, donošenjem i provođenjem dokumenata prostornog uređenja, uređenjem građevinskog zemljišta te svim ostalim pitanjima vezanima za prostorno uređenje (Hrvatskog sabora, Odbor za prostorno uređenje, 2023.) Vlada Republike Hrvatske je organ izvršne vlasti koja u sferi prostornog planiranja ima ulogu sudjelovanja u procesima izrade i donošenja prostornih planova na državnoj razini kao i svih ostalih pratećih dokumenata.

Na državnoj razini kao nadležno tijelo nalazi se i Ministarstvo graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine. Ovo Ministarstvo zaduženo je za obavljanje poslova iz djelokruga prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja uz pomoć fondova iz Europske unije. U nadležnosti Ministarstva graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine je i izrada Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske te izrada prostornih planova državne razine a sve to u skladu sa Zakonom o prostornom planiranju. U okviru ovog Ministarstva izrađuje se i izvješće o stanju u prostoru, surađuje se sa lokalnim i regionalnim jedinicama samouprave u izradi prostornih planova nižh razina, uređivanje naselja te korištenje građevinskog zemljišta uz brojne druge nadležnosti i funkcije. U okviru Ministarstva graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine djeluje i Zavod za

prostorni razvoj, tijelo koje obavlja stručne poslove u okviru prostornog uređenja na državnoj razini.

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave djeluju u okvirima svojih samoupravnih cjelina. Lokalna samouprava, kao najniža hijerarhijska razina upravljanja u Republici Hrvatskoj, usmjerena je prostornom razvoju općina i gradova dok se područna (regionalna) odnosi na planiranje i uređenje prostora županija. U Hrvatskoj postoji 128 gradova, 428 općina te 20 županija i Grad Zagreb (Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske, str. 93, 2017.). Svaka pojedina samoupravna cjelina ima vlastitu organizaciju u području prostornog planiranja. Predstavničko tijelo općine ili grada je općinsko ili gradsko vijeće koje je odgovorno za donošenje prostornih planova, njihovu regulaciju i provođenje. Na županijskoj razini, višoj hijerarhijskoj razini od lokalne, djeluju zavodi za prostorno uređenje. Svaka od dvadeset županija, kao i Grad Zagreb, ima svoj zavod za prostorno uređenje. Djelatnost zavoda je široka a prema Izvještaju o stanju u prostoru (Izvješće o stanju u prostoru za razdoblje od 2013. do 2019., str 129) ona se obuhvaća izradu i praćenje provedbe prostornih planova područne (regionalne) razine, odnosno prostornih planova županije te Grada Zagreba, izradu izvješća o stanju u prostoru, vođenje informacijskog sustava prostornog uređenja, pripremu polazišta za izradu te stavljanje izvan snage prostornih planova užih područja, pružanje savjetodavne pomoći u izradi planova lokalne razine, te druge poslove u skladu sa Zakonom o prostornom uređenju i statutu zavoda.

3. Hijerarhija prostornih planova

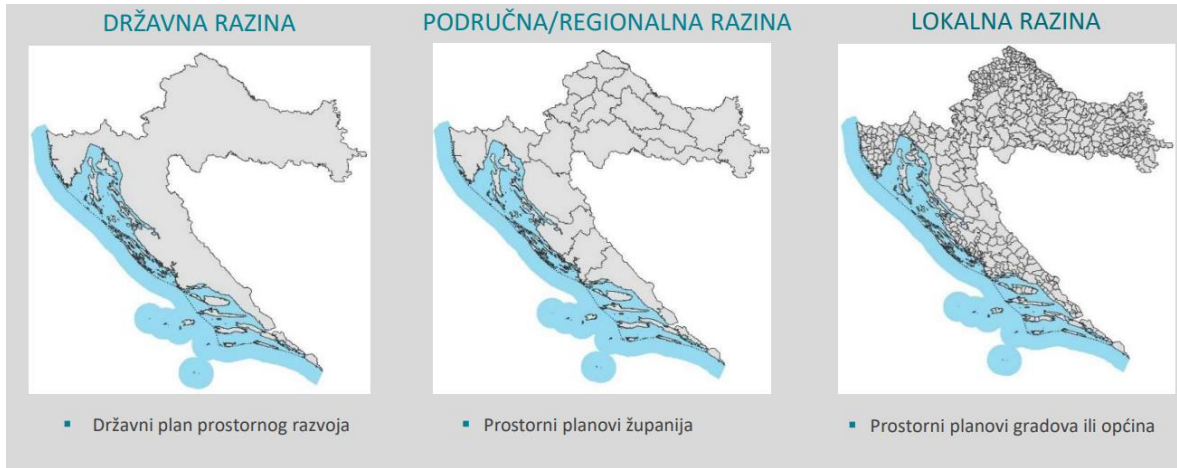
Zakonom o prostornom uređenju propisan je sustav prostornog planiranja u Republici Hrvatskoj. Prostorni planovi, hijerarhijski, dijele se na prostorne planove državne razine, prostorne planove područne ili regionalne razine te prostorne planove lokalne razine. Prostorni planovi državne razine nadalje su podijeljeni na Državni plan prostornog razvoja, Prostorni plan ZERP-a, Prostorni plan epikontinentalnog pojasa Republike Hrvatske, prostorni plan nacionalnog parka, prostorni plan parka prirode i drugi prostorni plan područja posebnih obilježja čija je obveza donošenja propisana Državnim planom prostornog razvoja i urbanistički plan uređenja izdvojenog građevinskog područja izvan naselja za gospodarsku i/ili javnu namjenu državnog značaja (Zakon o prostornom uređenju 2020, NN 65/17, čl. 60., st.2). Prostorni planovi područne razine su prostorni plan županije, Prostorni plan Grada Zagreba i urbanistički plan uređenja izdvojenog građevinskog područja izvan naselja za gospodarsku i/ili javnu namjenu županijskog značaja (Zakon o prostornom uređenju 2020, NN 65/17, čl. 60., st.3). Prostorni planovi lokalne razine su prostorni plan uređenja grada, odnosno općine, generalni urbanistički plan i urbanistički plan uređenja (Zakon o prostornom uređenju 2020, NN 65/17, čl. 60., st.4).

Prema Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske, trenutno je na snazi ukupno 3032 prostorna plana a od toga:

- 20 prostornih planova područja posebnih obilježja
- 20 županijskih prostornih planova + prostorni plan Grada Zagreba
- 127 prostornih planova uređenja gradova
- 428 prostornih planova uređenja općina
- 41 generalni plan uređenja
- 1155 urbanističkih planova uređenja
- 1024 detaljnih planova uređenja
- 211 provedbenih urbanističkih planova
- 5 planova naselja.

Prostorni planovi su iznimno bitan instrument u stvaranju održivog društva te uređenja prostora. Prostorni planovi služe za dugoročno planiranje namjene prostora te sprječavanje

štetnih utjecaja na okoliš i prirodu kao i zaštitu kulturne baštine, privlačenje investicija i poboljšanje kvalitete života građana.

Slika 2. Razine prostornih planova

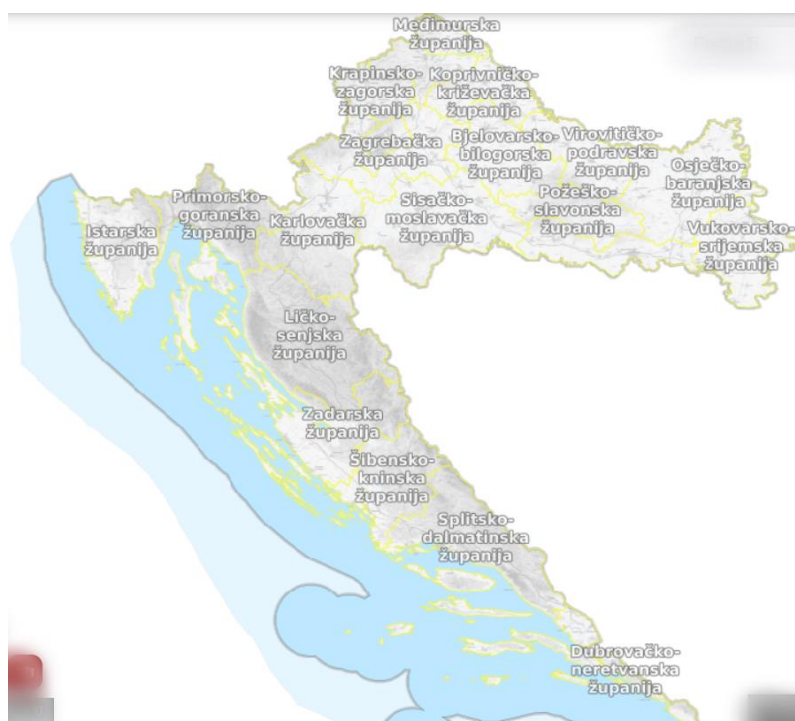
Izvor:Ministarstvo graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine

3.1. Prostorni planovi državne razine

Prostorni planovi državne razine, kako im samo ime kaže, donose se za područje Republike Hrvatske. Državni plan prostornog razvoja jedan je od prostornih planova državne razine te se on određuje za:

1. osobito vrijedno zemljište namijenjeno poljoprivredi
2. zemljište namijenjeno šumi i šumsko zemljište državnog značaja
3. koridore infrastrukture državnog značaja
4. zone namijenjene istraživanju i eksploataciji mineralnih sirovina
5. područja posebne namjene
6. granice područja za koje se donosi prostorni plan područja posebnih obilježja čija je obveza donošenja propisana tim planom
7. izdvojena građevinska područja izvan naselja za gospodarsku i javnu namijenu državnog značaja
8. površine drugih namjena državnog značaja određene uredbom iz članka 56. stavka 2. Zakona o prostornom uređenju (Zakon o prostornom uređenju 2020, NN 39/19, čl. 67., st.1).

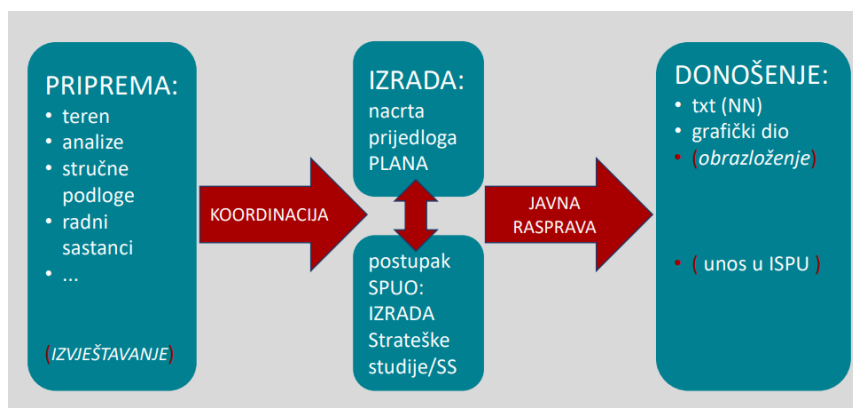
Najnoviji državni plan prostornog razvoja trenutno je u procesu izrade. Odluka o izradi Državnog plana prostornog razvoja donesena je 26. travnja 2018. godine. Nositelj izrade je Ministarstvo graditeljstva, prostornog razvoja i državne imovine koje djeluje prema Zakonu o prostornom uređenju. Na Slici 3 prikazana je topo-karta izrađena 2019. godine u Zavodu za prostorno uređenje Grada Zagreba prema nalogu Zavoda za prostorni razvoj Ministarstva graditeljstva, prostornog razvoja i državne imovine. Karta služi kao mjerilo za ispis kartografskih prikaza Državnog prostornog plana razvoja u mjerilu 1:250000. Najveći značaj donošenja ovog Plana je planiranje zahvata u prostoru a koji su od državnog značaja te lakše provođenje strategija razvoja.

Slika 3. Topo-karta Hrvatske

Izvor: Informacijski sustav prostornog uređenja (<https://ispu.mgipu.hr/>)

Državni plan prostornog razvoja sastoji se od tri faze a trenutno je provedena prva faza koja se odnosi na objavu javne rasprave o Prijedlogu Državnog prostornog plana razvoja, javnoj raspravi te izradu izvješća o javnoj raspravi. Slika 4 prikazuje pojednostavljen prikaz faza izrade i donošenja plana.

Slika 4. Faze donošenja Državnog prostornog plana razvoja

Izvor: Ministarstvo graditeljstva, prostornog uređenja i državne imovine

Prostorni planovi, najviše, odnosno državne razine odnose se i na Prostorne planove posebnih obilježja u koja spadaju i Prostorni planovi zaštićenog ekološko-ribolovnog pojasa (kratica: ZERP), Prostorni plan epikontinentalnog pojasa Republike Hrvatske, prostorni planovi nacionalnog parka te prostorni plan parka prirode kao i ostali planovi koji se mogu okarakterizirati kao planovi područja posebnih obilježja. Svi Planovi za područja posebnih obilježja određuju se te izrađuju u ovisnosti o kulturnoj ili nekoj drugoj posebnosti određenog područja za koje se izrađuju. Prostorni planovi posebnih obilježja doneseni su za sve nacionalne parkove te za devet od jedanaest parkova prirode: PP Papuk, PP Biokovo, PP Žumberak, PP Medvednica, PP Telašćica, PP Vransko jezero, PP Kopački rit, PP Lonjsko polje te PP Učka (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, 2023.)

Sadržaj ovih Planova propisan je Zakonom te sadrži razgraničenje područja prema namjeni, funkciji, bitnoj infrastrukturi kao i mjere korištenja, uređenja i zaštite navedenog prostora. Urbanistički plan uređenja državnog značaja odnosi se na područja koja se uređuju i izrađuju Državnim planom prostornog razvoja. Prema Zakonu o prostornom uređenju (2020, NN 39/19, čl. 70., st. 2) „urbanistički plan uređenja državnog značaja propisuje uvjete provedbe svih zahvata u prostoru unutar svog obuhvata i uvjete provedbe infrastrukture izvan područja za koje se donosi urbanistički plan uređenja za potrebe tog područja“. Donosi se obvezno za područje određeno Državnim planom prostornog razvoja. Prostorni planovi državne razine imaju najvišu hijerarhijsku moć te prvenstvo pred ostalim planovima jer im je obuhvat širok te se odnosi na cijelo područje države.

3. 2. Prostorni planovi područne (regionalne) razine

Prostorni planovi područne ili regionalne razine odnose se na prostorne planove županija, prostorni plan Grada Zagreba te na urbanistički plan uređenja županijskog značaja. Svi prostorni planovi područne (regionalne) razine moraju biti usklađeni sa državnim razinom prostornih planova, Ustavom i zakonima prostornog planiranja.

Prostorni planovi županija određuju „vrijedna obradiva poljoprivredna zemljišta, koridore infrastrukture županijskog značaja, izdvojena građevinska područja izvan naselja za gospodarsku namjenu županijskog značaja, površine drugih namjena županijskog značaja“ (Zakon o prostornom uređenju, 2013., članak 72.). Prostorne planove županijske razine donose Zavodi za prostorno planiranje županija. Prostorni planovi županija obuhvaćaju veliko područje te se iz tog razloga moraju specificirati prostornim planovima nižih razina a to su prostorni planovi lokalne razine, koji se donose za puno uže područje. U Hrvatskoj postoji 21 županija (Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2023.): Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska županija, Dubrovačko-neretvanska županija, Istarska županija, Karlovačka županija, Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Ličko-senjska županija, Međimurska županija, Osječko-baranjska županija, Požeško-slavonska županija, Primorsko-goranska županija, Šibensko-kninska županija, Sisačko-moslavačka županija, Splitsko-dalmatinska županija, Varaždinska županija, Virovitičko-podravska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Zadarska županija, Zagrebačka županija i Grad Zagreb. Grad Zagreb ima status grada i županije te se za njega donosi i županijski prostorni plan.

3. 3. Prostorni planovi lokalne razine

Prostorni planovi lokalne razine su prostorni planovi općine ili grada, generalni urbanistički plan i urbanistički plan uređenja. Urbanistički plan uređenja može se odnositi i na urbanističke planove uređenja državnog i županijskog značaja.

Prostorni planovi uređenja općina i gradova obvezni su za donošenje te se donose za svaki grad i općinu u Republici Hrvatskoj. Prostornim planovima općine ili grada „usmjerava se razvoj djelatnosti i namjenu površina te uvjete za održivi i uravnoteženi razvitak na području velikog grada, grada ili općine“ (Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne

imovine, 2023.). Prostorni planovi uređenja općina i gradova predstavljaju strategijsku osnovu za donošenje detaljnijih prostornih planova nižih razina, koji se donose za uže područje.

Generalni urbanistički plan predstavlja detaljniji prikaz gradskog područja. Izrađuje se za cijelo gradsko područje s najbližom okolicom u propisanom mjerilu – za veće gradove mjerilo je 1:10 000, a za manje gradove 1:5000. Generalnim urbanističkim planom detaljno se raščlanjuje gradski prostor te njegova namjena te se daje okvir za donošenje Urbanističkog plana uređenja. Prema Zakonu o prostornom planiranju (članak 56., NN 39/10), „ Generalni urbanistički plan donosi se obvezno za građevinsko područje naselja i izdvojeno građevinsko područje izvan naselja središnjeg naselja velikog grada“. Velikim gradom u Hrvatskoj se smatraju svi gradovi koji imaju više od 35.000 stanovnika. Generalni urbanistički plan detaljniji je od prostornog plana uređenja, ali je hijerarhijski niže razine.

Urbanistički plan uređenja donosi se za jedno gradsko područje ili četvrt koja zahtjeva detaljnije planiranje i razmještaj sadržaja u prostoru. Zakon o prostornom uređenju (članak 79., NN 65/17, 39/19) propisuje obvezu donošenja urbanističkog plana uređenja za sve „neuređene dijelove građevinskog područja i za izgrađene dijelove tih područja planiranih za urbanu preobrazbu ili urbanu sanaciju unutar građevinskog područja.“ Ukoliko su područja za koja je propisana obveza donošenja urbanističkog plana, prethodno detaljno obrađena generalnim urbanističkim planom ili prostornim planom uređenja, tada donošenje urbanističkog plana uređenja, nije obvezno.

4. Prostorno planiranje u Istarskoj županiji

Istarska županija nalazi na istarskom poluotoku na samom zapadu Republike Hrvatske. Površina Istarske županije iznosi 2813 km² a duljina obale 570 km². Sjedište Istarske županije je grad Pazin dok je najveći grad prema broju stanovnika grad Pula.

4.1. Obilježja prostora

Istarska županija se teritorijalno može podijeliti na tri regije koje su određene prema geografskim posebnostima odnosno „boji, reljefu, hidrografiji i krajobrazu“ (Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije, 2017.). Prema navedenoj podjeli, Istarska županija dijeli se na tzv. „Crvenu Istru“ koja je smještena na južnom i zapadnom dijelu Istre, „Bijelu Istru“ koja se proteže od Plomina preko Učke i Ćićarije, te „Sivu Istru“ koja obuhvaća područje središnje Istre. Svaka pojedina regija ističe se specifičnom bojom tla po kojoj je i dobila ime.

Slika 5. Regije Istre

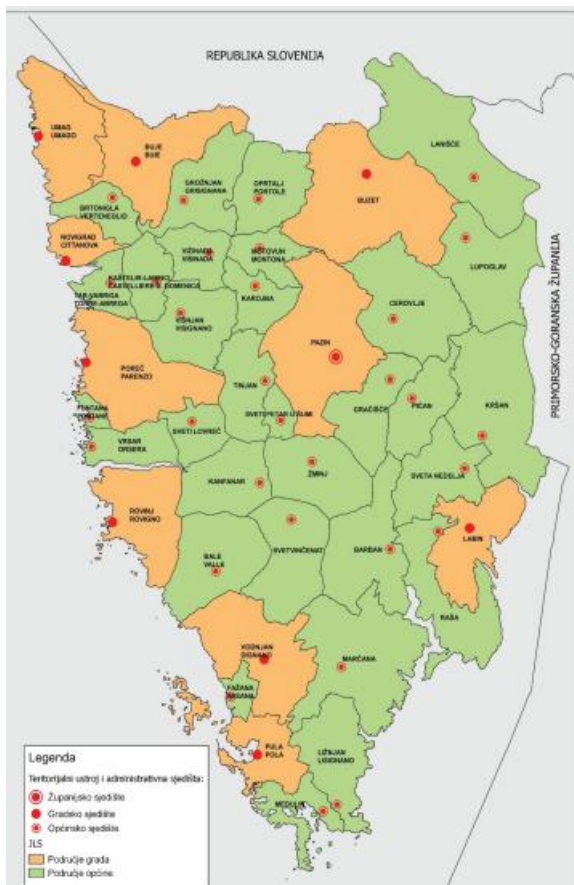
Izvor: Istarska enciklopedija (<https://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=957>)

Rijeke koje su zaslužne za vodoopskrbu Istarske županije su rijeke Mirna, Raša, Boljunčica, Dragonja te ponornica Pazinčica. Duljina vodotoka istarskih rijeka ukupno iznosi 2055,33 km. Istra se ističe iznimno pogodnom klimom i visokim brojem sunčanih sati

godišnje što pogoduje turističkoj djelatnosti koja prevladava u Istri. Ljeta u Istri su topla i suha, dok su zime blage.

Istra je administrativno podijeljena na deset gradova i trideset i jednu općinu. Svaka općina kao i grad imaju svoje sjedište te su obuhvaćeni prostornim planom Županije. Gradovi Istarske županije su: Buje, Buzet, Labin, Novigrad, Pazin, Poreč, Pula, Rovinj, Umag i Vodnjan.

Istarska županija bilježi negativan trend opadanja stanovništva. Prema Popisu stanovništva iz 2011., Istra je bilježila ukupno 208.055 stanovnika, dok prema Popisu iz 2021. bilježi 195.237 stanovnika. Prema navedenim podacima, broj stanovnika smanjio se za 6,2% u odnosu na 2011. godinu. Prema narodnosti, u Istri prevladava najviše osoba koje se izjašnjavaju kao Hrvati, ukupno 76,40% u ukupnom broju stanovnika Istre. Nakon Hrvata slijede Talijani, Srbi, Bošnjaci i ostali.

Slika 6: Teritorijalni ustroj i administrativna središta

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Istarske županije 2013-2016.

Prosječna gustoća naseljenosti u Istarskoj županiji iznosi 69,40 st./km², što je niže od državnog prosjeka koji iznosi 75,80 st./km². Prosječna starost stanovništva iznosi 46 godina a indeks starenja 183,4. Indeks starenja pokazuje „postotni udio osoba u dobi od 60 i više godina u odnosu na broj osoba u dobi od 0-19 godina“ (Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva po gradovima i općinama 2021.). Postotni pokazatelj indeksa starosti ukazuje da je udio odoba starijih od 60 godina u ukupnom stanovništvu Istarske županije čak 83,4% što ukazuje da stanovništvo Istre kontinuirano stari.

4.2. Prostorni planovi Istarske županije

Prostorni planovi Istarske županije obuhvaćaju, osim prostornog plana županije, prostorni plan područja posebnih obilježja, prostorne planove uređenja općina/gradova, generalni urbanistički plan te urbanistički plan uređenja.

Prostorni plan Istarske županije donosi se temeljem Zakona o prostornom planiranju te je izrađivač Plana Zavod za prostorno planiranje Istarske županije. Prostorni plan sastoji se od tekstualnog dijela te grafičkog dijela.

Prostorni plan područja posebnih obilježja u Istarskoj županiji je Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO) Donji Kamenjak i medulinski arhipelag. Prostorni plan posebnih obilježja za navedeno područje donosi se radi posebnosti područja koje je u ovom slučaju „područje Kamenjaka (južno od naselja Premantura) kao i svi otočići između Rta Kamenjak i rta Marlera koji su zbog svojih posebnosti proglašeni zaštićenim krajolikom 1995. godine“ (Prostorni plan područja posebnih obilježja (PPPPO) Donji Kamenjak i medulinski arhipelag, 2009.). Prostornim planom posebnih obilježja obuhvaćen je razmještaj sadržaja na prostoru posebnih obilježja.

Prostorni planovi uređenja općine ili grada doneseni su za svih 10 gradova te 31 općinu Istarske županije. Prostorni planovi uređenja, usklađeni su s hijerarhijski višim planom a to je Prostorni plan Istarske županije kao i sa zakonima i propisima prostornog planiranja. U Istarskoj županiji doneseni su i Generalni urbanistički planovi za gradove Pulu, Poreč, Pazin i Rovinj.

4.3. Analiza prostornog plana područne razine Istarske županije

Prostorni plan Istarske županije donesen je 2002. godine, a zadnja izmjena Plana bila je 2016. godine. Plan je izradio Zavod za prostorno uređenje Istarske županije. Prostorni plan Istarske županije sastoji se od tekstualnog i grafičkog dijela plana. Za izradu grafičkog dijela plana korišteno je mjerilo 1:100.000. Prostorni plan Istarske županije ističe nekoliko važnih ciljeva koji imaju za cilj razvoj prostora u Županiji: zaštita prostora na načelima održivog razvoja, poticanje progresivnog demografskog rasta, razvijanje gradova i redistribucija funkcija na više regionalnih središta, poticanje rasta naselja u unutrašnjosti, poticanje zaštite okoliša, izgraditi sustav zbrinjavanja otpada, povećavati elektroničke komunikacijske, energetske i komunalne infrastrukturne kapacitete, valorizacija gospodarskih, kulturnih i ostalih resursa, podizanje opće razvijenosti prostora Županije. Načela koja su korištena pri izradi Prostornog plana su:

1. Prostor kao resurs
2. Održivi razvoj
3. Policentričnost razvoja
4. Otvorenost i integracija prostora (Prostorni plan Istarske županije, 2002.)

Tekstualni dio plana se sastoji od::

1. obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora
2. građevine od važnosti za državu i županiju
3. smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru
4. smještaj društvenih djelatnosti u prostoru
5. građevinska područja i korištenje izgrađena i neizgrađena dijela područja
6. prometni i drugi infrastrukturni sustav u prostoru
7. očuvanje krajobraznih vrijednosti
8. zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti kulturno-povijesnih cjelina
9. postupanje s otpadom
10. sprječavanje nepovoljna utjecaja na okoliš
11. mjere provedbe (Prostorni plan Istarske županije, 2002.).

4.3.1. Obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora

Istarska županija svojim prostornim planom razgraničuje svoj prostor na tri glavne funkcionalne cjeline koje obuhvaćaju svoje pripadajuće općine i gradove. Funkcionalne cjeline razgraničavaju se prema zajedničkim obilježljima a imena su dobile prema prirodnim obilježjima tla. Funkcionalne cjeline Istarske županije su sljedeće:

1. Bijela Istra
2. Siva Istra
3. Crvena Istra

Bijela Istra označava područje oko Učke koje je osobito po svom kamentom tlu i krškom reljefu. U ovom dijelu područja niska je stopa stanovništva te je slaba prometna povezanost sa ostatkom poluotoka. Siva Istra obuhvaća područje središnje Istre a naziv „siva“ dolazi zbog sivog glinenastog tla. Crvena Istra označava područje zapadne obale, a ime joj dolazi od specifične crveno-smeđe boje zemlje. Prostorni plan Istarske županije razgraničava područje Crvene Istre na kontinentaln i primorski dio.

Prema korištenju prostora Prostornim planom prostor Istarske županije dijeli se na površine za građenje-antropogeni dio te površine šuma, poljoprivredno vrijednog zemljišta, voda i mora odnosno prirodni dio. Površine za građenje Planom smještaju „naselja, gospodarske namjene, sportske namjene, groblja te sustave gospodarenja otpadom. Izvan građevinskog područja nalaze se sadržaji infrastrukture, površine za rekreaciju, građevine obrane, građevine za istražvanje i iskorištavanje mineralnih sirovina, građevine u funkciji poljoprivrede, šumarstva i lovstva, prirodne plaže.“ (Prostorni plan Istarske županije, 2002.)

Prema namjeni prostor se dijeli na površine koje su određene za stanovanje, odnosno površine naselja, koje se dodatno uređuju prostornim planovima uređenja gradova i općina, generalnim urbanističkim planom te urbanističkim planom uređenja. Prema namjeni prostor Istarske županije dijeli se i na površine koje se nalaze izvan naselja za izdvojene namjene. To su površine koje su određene za groblja, sportske sadržaje, gospodarenje otpadom i slično, te su zbog svojih obilježja različite od površina naselja. Poljoprivredne, šumske i rekreacijske površine kao i površine voda i mora, detaljno se prostorno razmještaju prostornim planovima gradova i općina.

Prostorni plan Istarske županije dijeli područje svojih naselja u 6 skupina koje određuje brojem stanovnika:

1. veće regionalno središte (30.000-80.000 stanovnika) – grad Pula
2. regionalna i manja regionalna središta (7.000-30.000 stanovnika) – grad Poreč zajedno sa okolnim naseljima
3. područna i lokalna središta (1.000-7.000 stanovnika) – gradovi Buje, Buzet, Novigrad i Vodnjan, kao i sva lokalna središnja naselja, središta općina
4. ostala mala lokalna središta – Trviž, Momjan, Koromačno, Polje Čepić i ostala
5. potencijalna mala lokalna središta – naselja u okolici gradova i općina
6. ostala naselja – sela i zaseoci (Prostorni plan Istarske županije, 2002., 9,10)

Infrastrukturni sustavi čine prometne, elektroničke komunikacije, vodoopskrba i odvodnja te energetika koje su kategorizirane na državnoj i županijskoj razini. Dije se na površine predviđene za linijske infrastrukturne građevine i ostale infrastrukturne građevine.

Prostor Županije dijeli se i prema kriterijima zaštite prirode koji se dodatno valoriziraju prostornim planovima općina i gradova koji obuhvaćaju pojedina područja zaštite.

4.3.2. Određivanje prostora građevina od važnosti za državu i županiju

Na prostoru Istarske županije Prostornim planom obuhvaćene su građevine koje se klasificiraju kao građevine od važnosti za državu i od važnosti za županiju. Građevine od važnosti za državu su primjerice državne ceste, aerodromi ili morske luke za međunarodni promet, elektrane, dalekovodi i slično. Građevine od važnosti za županiju su građevine koje su bitne za funkcioniranje svih dijelova prostornog obuhvata županije.

Prema Prostornom planu Istarske županije (2002., članak 37) građevine od važnosti za državu su:

1. „proizvodne građevine – primjer brodogradilište „Uljanik“ u Puli, ljevaonica „Cimos“ s pogonima u Buzetu i Roču i ostale
2. sportske građevine – primjer sportski centar Umag
3. prometne građevine
 - a. pomorske građevine – pr. luka Raša-Bršćica (luka međunarodnog gospodarskog značaja)

- b. željezničke građevine – pr. željeznički kolodvori (Pula, Vodnjan, Kanfanar, Sveti Petar u Šumi)
 - c. cestovne građevine – autoceste (A8 Čvorište Kanfanar (A9) – Pazin – Lupoglav – čvorište Matulji (A7))
 - d. građevine zračnog prometa – pr. zračna luka Pula
 - e. građevine i površine elektroničkih komunikacija – pr. međunarodni svjetlovodni kabel Rijeka-Pazin-Umag-Italija
4. vodne građevine – pr. regulacijske i zaštitne vodne građevine na vodama I. reda (rijeka Dragonja, rijeka Mirna, rijeka Raša), kanali, tuneli
 5. energetske građevine – termoenergetski kompleks TE Plomin, plinovodi
 6. građevine za postupanje s otpadom – pr. županijski centar za gospodarenje otpadom „Kaštijun“ na području grada Pule
 7. građevine i kompleksi posebne namjene – pr. vojarna i vojna luka Varagola
 8. područje obuhvata NP „Brijuni“ i PP „Učka“
 9. eksploatacija polja mineralnih sirovina – podmorska nalazišta plina Sjeverni Jadran
 10. građevine i drugi zahvati u sklopu investicijskih projekata Države
 11. ribolovna područja
 12. površine za marikulturu na udaljenosti većoj od 300 m od obalne crte mora
 13. površine za marikulturu unutar zaštićenih područja prirode.“

Građevine od važnosti za Županiju su građevine koje zbog svojih obilježja bitne za funkcioniranje županije. To su primjerice građevine srednjih škola, građevine visokog školstva (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Visoka tehnička škola u Puli i slično), građevine znanosti i kulture (Arheološki muzej Istre u Puli, Povijesni i pomorski muzej Istre u Puli), bolnice, građevine sporta, građevine socijalne skrbi i slično. Osim građevina društvenih djelatnosti, tu su i županijske i lokalne luke, županijske ceste, željeznički kolodvori i sve ostale građevine bitne za Županiju.

4.3.3. Smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru

Gospodarski sadržaji Istarske županije odnose se na šumarstvo i lovstvo, biljnu proizvodnju, stočarstvo, ribarstvo i avakulturu, ugostiteljsko-turističke djelatnosti, poslovne i proizvodne djelatnosti i eksploataciju mineralnih sirovina.

Šume prostornog obuhvata Istarske županije mogu se podijeliti na gospodarske šume, zaštitne šume i šume posebne namjene. Svaka od navedenih kategorija ima propisan sadržaj i namjenu. Šume gospodarske namjene i šume posebne namjene mogu se dodatno planirati prostornim planovima uređenja gradova i općina, dok u zaštitnim šumama nije dozvoljeno graditi osim građevina infrastrukture.

Biljna proizvodnja, stočarstvo, ribarstvo i avakultura prostorna su kategorija koja je određena isto imenim djelatnostima koje su raspodjeljene prema prostoru mikroregija Istarske županije: „Bijela Istra“, „Siva Istra“ i „Crvena Istra“. Planom su razgraničeni pojmovi: osobito vrijedno obradivo tlo, vrijedno obradivo tlo te ostalo obradivo tlo. Obzirom na kakvoću tla, ove kategorije obuhvaćene su i valorizirane Planom. Prostornim planom uređenja općina i gradova mogu biti planirani zahvati gradnje na navedenim kategorijama tala. Marikultura, odnosno područja za uzgoj školjkaša i riba određena su isključivo Prostornim planom Županije, odnosno na njih nemaju utjecaja prostorni planovi uređenja gradova ili općina. Prostornim planom Istarske županije kao područja marikulture obuhvaćena su sljedeća područja: „Piranski zaljev, uvala Sveti Ivan, površina zapadno od rta Sveti Pelegrin do rta Molino, Ušće Mirne - Antenal, uređeni kanali rijeke Mirne, uvala Santa Marina, površina od uvale Soline do rta Busuja, Limski kanal, Pomerski zaljev, uvale Valun i Valmižeja, uvala Budava (kopno i more), dijelovi Raškog zaljeva“.

Planiranje prostora za ugostiteljsko-turistička područja mora se odvijati u skladu sa Strategijom razvoja turizma Republike Hrvatske i Master plana razvoja turizma Istarske županije. Također, Planom se upućuje na kvalitetu umjesto na kvantitetu, zaštitu prirode, održivi razvoj, čuvanje identiteta prostora, poboljšanje infrastrukture, izgradnjom dopuna postojećim turističkim sadržajima i slično. Prostorni plan Istarske županije razgraničuje pojmove: turističko razvojno područje, turističko područje i turistička zona za koja propisuje namjenu i prostorni razmještaj. Prostornim planom također je isplaniran najveći mogući prihvatni kapacitet prema broju ležajeva za svaku jedinicu lokalne samouprave kao i

neizgrađeno i izgrađeno građevinsko područje izvan naselja u ugostiteljsko-turističku djelatnost. Ukupan broj ležajeva dozvoljen u Istarskoj županije a određen je Prostornim planom županije je 337.500. Zaštićeno obalno područje mora (ZOP) Prostornim planom Istarske županije određuje područja koja se mogu planirati unutar i zvan ZOP-a. Sva se turistička područja moraju planirati u okvirima dozvoljenih vrijednosti (broja postelja), određenih Prostornih planom.

Smještaj poslovnih i proizvodnih djelatnosti određen je Prostornim planom Istarske županije kao „sastavni dio građevinskih područja naselja, unutar postojećih i planiranih proizvodnih, poslovnih i drugih zona slične namjene.“ Unutar naselja, poslovne i proizvodne djelatnosti ne smije zauzimati više od 20% ukupnog teritorija naselja određenog kao građevinsko područje. Planom su određena i područja za smještaj poslovnih i proizvodnih djelatnosti i izvan naselja, ukoliko se pokaže potreba za istim, a namjena takvih područja detaljno se određuje prostornim planovima uređenja gradova i općina. Prostornim planom Istarske županije određena je najveća dozvoljena površina izdvojenih građevinskih područja izvan naselja. Neka od izdvojenih građevinskih područja su primjerice na području Grada Buje – Stanica, Plovanija, Mazurija, Kaladanija i Valenari (ukupna površina ovih područja ne smije preći više od 108 hektara). Većina ostalih gradova ili općina svojim prostornim planovima uređenja planira upravo takva izdvojena područja za poslovnu ili proizvodnu namjenu.

Obzirom da trenutno ne postoji prerađivačka industrija koja bi se bavila preradom mineralnih sirovina, Prostornim planom područja za potencijalnu eksploataciju za sada su samo prikazana radi mogućnosti budućeg iskorištavanja.

4.3.4. Smještaj društvenih djelatnosti u prostoru

Smještaj društvenih djelatnosti u prostoru planira se Prostornim planom Istarske županije kao okvir za prostorne planove uređenja općina i gradova koji planiraju konačan broj, razmještaj, veličinu i kapacitet pojedinih građevina društvenih djelatnosti.

Prostorni plan Županije planira osnivanje ustanova predškolskog odgoja (vrtića i jaslica) u svim regionalnim središtima Županije kao i područnim i lokalnim središtima te po potrebi i naseljima Županije. Osnovne škole planiraju se razini gradova i općina prema smjenicama i kriterijima za građevinske čestice koja su određena Prostornim planom Županije. Srednje

škole planiraju se u gradovima a po potrebi i općinskim središtima ovisno o veličini populacije srednjoškolske djece. Prostornim planovima lokalnih razina također se određuje i planira prostor za razmještaj srednjih škola, također prema smjernicama i kriterijima određenima Prostornim planom Županije. Visoko školstvo kao i znanstvena djelatnost određeni su prostornim planovima gradova i općina koji osiguravaju potreban prostor (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Institut za poljoprivredu u Poreču itd.).

Zdravstvena djelatnost određena je i planirana isključivo Prostornim planom županijske razine prema razinama: primarna zaštita, sekundarna zaštita, zaštita na razini zdravstvenih zavoda i ostale usluge u zdravstvu. Prostorni planovi lokalnih razina mogu planirati i raspoređivati građevine isključivo zdravstvenog turizma. Primarna zaštita planirana je na razini svih manjih i većih regionalnih središta te u područnim i lokalnim središtima u smislu domova zdravlja i ambulanti. U Istarskoj županiji u okviru sekundarne zaštite planirane su i prostorno raspoređene dvije bolnice – u Puli i Rovinju. Na razini Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije raspoređeno je 8 ispostava, a u okviru Zavoda za hitnu medicinu Istarske županije, 7 ispostava. Ostale usluge u zdravstvu podrazumijevaju usluge zdravstvenog turizma i rehabilitacije te su planirane u većim regionalnim središtima.

Sport i rekreacija stanovništva Prostornim planom Županije utvrđena je u prostoru unutar građevinskih područja (naselja) ali se može po potrebi planirati i izvan građevinskih područja. Ovi prostori određuju se temeljem starosne strukture stanovništva temeljem specifičnih kriterija a planiraju se prostornim planovima općina ili gradova u Županiji.

4.3.5. Određivanje građevinskih područja i korištenja izgrađenog i neizgrađenog dijela područja

Prostorni plan Istarske županije koji je donesen 2002. godine te zadnji puta izmjenjen 2016. godine, kao uvjet za oblikovanje građevinskih područja te korištenje izgrađenog i neizgrađenog dijela područja uzima projekciju broja stanovnika u Istarskoj županiji. Prema projekcijama, broj stanovnika u Istarskoj županiji do 2020. trebao je iznositi 227.714 stanovnika. Obzirom na posljednji Popis stanovništva iz 2021. godine, taj broj nije dostignut pa se može pretpostaviti da će u budućnosti doći do izmjena trenutnog Prostornog plana Istarske županije.

Građevinskim područjem u prostornom planiranju, smatraju se područja naselja kao i područja koja su planirana za proširenje naselja. Građevinsko područje može biti izgrađeno i neizgrađeno. U neizgrađenom dijelu razlikuje se prostor koji je uređen, odnosno na njemu se planira osnovna infrastruktura. Prostorni plan Županije služi kao orijentir za detaljnu razradbu građevinskih područja koju planiraju prostorni planovi uređenja općina i gradova.

Prostornim planom Istarske županije utvrđeni su uvjeti za utvrđivanje građevinskog dijela prostora koji obuhvaća područje naselja koja se nalaze u obuhvatu većih gradova Istarske županije. Planom je određen grad Pula kao veće regionalno središte, grad Poreč kao regionalno središte te manja regionalna središta, gradovi Rovinj, Umag, Pazin i Labin. Planom su date preporuke za prostorne planove uređenja navedenih središta, odnosno kriteriji za planiranje građevinskih područja gradova.

Prostornim planom Istarske županije određena su i naselja tzv. gradskih osobina – naselja Buzet, Buje, Novigrad, Vodnjan, Fažana, Valbadon, Medulin, Ližnjan i Raša – te su za njih propisani kriteriji (preporuke) za određivanje građevinskog dijela područja za prostorne planove uređenja. Također, u Prostornom planu Istarske županije, razrađeni su uvjeti određivanja izdvojenih građevinskih područja izvan naselja. U tom smislu, podrazumijevaju se područja gospodarske namjene, sportske namjene, groblja te područja za gospodarenje otpadom.

4.3.6. Utvrđivanje prometnih i drugih infrastrukturnih sustava u prostoru

Uvjete za određivanje prometnih i drugih infrastrukturnih sustava u prostoru planira Prostorni plan Istarske županije. U okviru pomorskog prometa Prostorni plan planira luke kao i rekonstrukciju postojećih luka, sanaciju željeznica i željezničkih pruga, određene su mreže cesta, sanacija i rekonstrukcija pojedinih cesta, razvoj zračnog prometa i ostalo. Osim prometne infrastrukture planira se i primjerice elektroničko komunikacijska infrastruktura, vodoopskrba i odvodnja otpadnih voda i ostala infrastruktura. Planom je naznačeno kako se svi zahvati moraju činiti u skladu sa zaštitom prirode i čovjekova zdrava.

4.3.7. Mjere očuvanja krajobraznih vrijednosti

Posebna pozornost posvećena je očuvanju prirodnih vrijednosti okoliša. Prema Programu prostornog uređenja Republike Hrvatske, područje Istarske županije tretira se kao

jedinstvena prostorna cjelina. Međutim, Prostornim planom Istarske županije razdvajaju se područja unutar županije koja se razlikuju prema posebnim obilježjima. Ta su područja područje tzv. „Bijele Istre“, „Sive Istre“ te „Crvene Istre“. U Prostornom planu, nadalje se raščlanjuju tri područja prema njihovim posebnostima te se prema tim obilježjima daju mjere njihova očuvanja. Dodatno, daju se preporuke za prostorne plane nižih razina da uzimaju u obzir posebnosti područja opisanih prostornim planom županije. Neke od mjera očuvanja „Bijele Istre“ su očuvanje od vizualnih promjena na području Učke i Ćićarije, očuvanje morfoloških i vizualnih osobina, očuvanje površina travnjaka i slično. Mjere očuvanja u „Sivoj Istri“ koje određuje Plan jesu: očuvanje karakterističkih reljefnih oblika, morfoloških i vizualnih osobnosti akropolskih naselja, očuvanje vizualnog identiteta autohtonih sela i zaseoka, revitalizacija utvrda i dvoraca te neposrednog okoliša i slično. Mjere očuvanja „Crvene Istre“ jesu očuvanje neizgrađenog dijela priobalnog pojasa, očuvanje i sanacija ključnih krajobraznih vrijednosti i ostalo.

4.3.8. Mjere zaštite prirodnih vrijednosti i posebnosti kulturne baštine

Prostornim planom određena su područja koja su predviđena za zaštitu a to su nacionalni park, park prirode, posebni rezervati, značajni krajobrazi, park šume te spomenici parkovne arhitekture. Nacionalnim parkovima, parkovima prirode i posebnim rezervatima upravlja država jer su oni od državnog značaja. Ostala zaštićena područja koja nisu pod zaštitom države obuhvaćena su odredbama Prostornog plana Istarske županije koji štiti njihove prirodne posebnosti. Od nacionalni parkova u Istarskoj županiji nalazi se NP Brijuni a od parkova prirode, PP Učka. Za njih se obavezno donose prostorni planovi posebnih obilježja koje je donio Hrvatski Sabor. Prostornim planom Istarske županije obuhvaćene su i strogo zaštićene, ugrožene ili rijetke divlje vrste od kojih na području Županije stalno ili povremeno boravi: 24 sisavaca, 28 ptica, 3 vodozemca, 4 gmaza, 11 riba, 13 leptira, 13 vretenaca te dvije autohtone vrste desetorožnih rakova. Ovom mjerom obuhvaćena su i zaštićena, ugrožena ili rijetka staništa (51 stanište) te se propisuje zaštita kulturne baštine poput urbanih cjelina, ruralnih cjelina, povjesnih cjeina ostalih namjena, zaštićuje se krajolik, arheološka hidroarheološka područja i lokaliteti, fortifikacije i obrambene građevine, sakralni kompleksi i građevine, sakralno-profani kompleksi i građevine, profani kompleksi i građevine te građevine i kompleksi ostale namjene.

4.3.9. Postupanje s otpadom

Postupanje otpadom predviđeno je u županijskom centru za gospodarenje otpadom „Kaštijun“, pretovarnih stanica u Buzetu, Pazinu, Poreču, Rovinju, Svetoj Nedelji i Umagu, mrežom reciklažnih dvorišta i „zelenih otoka“ na lokaciji postojećih odlagališta. Reciklažna dvorišta i „zeleni otoci“ mogu se dodatno odrediti prostornim planovima uređenja gradova i općina. Nadalje, osim navedenih, određena su i reciklažna dvorišta za građevni otpad i odlagališta inertnog otpada (uz postojeća odlagališta, ali prostorni planovi općina i gradova mogu urediti dodatna), kazete za zbrinjavanje azbesta (uz postojeća odlagališta) te građevine za skladištenje i obradu otpada (odvojeno skupljeni proizvodni i posebne kategorije otpada, gorivo iz otpada i slično).

4.3.10. Mjere sprječavanja nepovoljna utjecaja na okoliš

Mjere sprječavanja nepovoljna utjecaja na okoliš odnose se na zaštitu tla, zraka, vode, mora, zaštitu štetnog djelovanja voda, zaštitu lovnih resursa, zaštitu buke, svjetlosnog onečišćenja i posebnu zaštitu. Svaka se od ovih kategorija posebno valorizira i razrađuje.

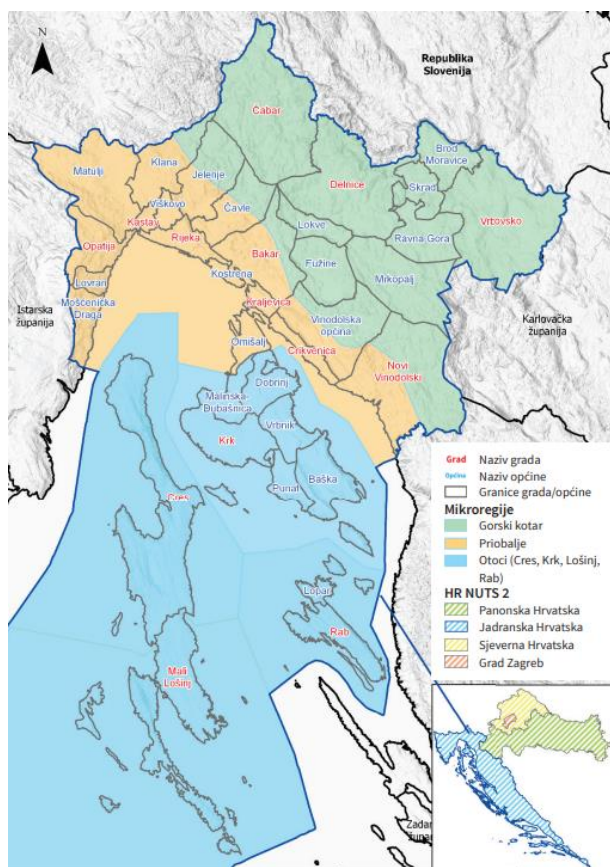
5. Prostorno planiranje u Primorsko-goranskoj županiji

Primorsko-goranska županija jedna je od najrazvijenijih hrvatskih županija. Površina kopna u županiji iznosi 3588 km² a broj stanovnika, prema popisu iz 2021. je 266.503 stanovnika što je čini četvrtom županijom po broju stanovnika, iza Grada Zagreba, Splitsko-dalmatinske županije i Zagrebačke županije. Sjedište Primorsko-goranske županije je grad Rijeka, treći hrvatski grad po veličini.

5.1. Obilježja prostora županije

Primorsko-goranska županija nalazi se na zapadu Republike Hrvatske. Graniči sa Karlovačkom županijom, Ličko-senjskom županijom, Zadarskom te Istarskom županijom. Teritorij županije proteže se na dvije regije Hrvatske, primorsku i gorsku, zbog čega se Primorsko-goranska županija odlikuje raznolikošću i bogatstvom različitih prirodnih i kulturnih resursa. Obala Primorsko-goranske županije proteže se na 1065 kilometara a pripadaju ju joj ukupno 149 otoka, otočića i hridi. Nastanjeno je samo 15 otoka, a najveći među njima je Cres, slijede ga Krk i Rab. Krk je najstanjeniji otok Republike Hrvatske sa 19383 stanovnika (Kanal RI, 2023.) Zanimljivo je da se upravo na prostoru Županije nalazi tzv. hrvatski gorski prag što je “najveće reljefno suženje između jugoistočnog dijela Alpa i dinarsko-planinskog prostora” (Izvješće o stanju u prostoru PGŽ, 2021, 14).

Prostor Županije može se podijeliti na tri mikroregije: Gorski kotar, kvarnersko primorje te otoke. Gorski kotar je najmanje naseljeni dio Županije, a prema Popisu broja stanovništva iz 2021. broji 19032 stanovnika. Gorski kotar odlikuje umjereno topla i vlažna klima, s nešto nižim temperaturama nego u ostatku Županije. Kvarnersko primorje obuhvaća “priobalni pojas koji se proteže polukružno uz Riječki zaljev i Vinodolski kanal, od Brseča na istoku do Sibnja Krmpotskog na zapadu, te neposredni zagorsko-planinski prostor (Izvješće o stanju u prostoru PGŽ, 2021, 16). Kvarnerski otoci obuhvaćaju cresko-lošinjsku skupinu otoka koja čini najveću geografsku skupnu otoka, otoke Krk i rab te ostale manje otoke, otočiće i hridi. Prema NUTS klasifikaciji, Primorsko-goranska županija pripada NUTS2 klasifikaciji koja je svrstava u Jadransku Hrvatsku.

Slika 7. Mikroregije Primorsko-goranske županije

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru PGŽ

Administrativno, Primorsko-goranska županija obuhvaća 36 jedinica lokalne samouprave – 14 gradova i 22 općine. Gradovi Primorsko-goranske županije su: Bakar, Cres, Crikvenica, Čabar, Delnice, Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Rab, Rijeka i Vrbovsko. Grad Rijeka najveći je grad županije te je i administrativno sjedište.

Prosječna gustoća naseljenosti u Primorsko-goranskoj županiji iznosi 78,03 st./km² što je više od državnog prosjeka. Najgušće naseljeni dijelovi Županije su grad Rijeka te okolica grada Rijeke – Kastav, Viškovo i Kostrena a najmanju gustoću naseljenosti ima Gorski kotar s prosječnom gustoćom 15,13 st./km². Podaci o gustoći naseljenosti pokazuju veliki sraz između regija u Županiji, dok se s jedne strane vidi visoka gustoća stanovnika, s druge strane vidi se vrlo niska gustoća stanovnika. Kao i u ostatku Hrvatske, bilježi se negativan trend smanjenja broja stanovnika. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Gradovi u statistici – Stanovništvo, procjena i prirodno kretanje, 2021., DZS RH, Zagreb) broj stanovnika u 2020. godini je za 2,87% niži od broja stanovnika u 2016. godini, a od 2016.

do 2020. prati se kontinuirano opadanje broja stanovnika. U konkretnim brojkama, u 2020. godini ukupno je 8264 stanovnika manje nego u promatranoj 2016. godini. Razlog ovim poražavajućim podacima leže u prirodnom i mehaničkom kretanju stanovnika. Što se tiče mehaničkog kretanja stanovništva, podaci iz Državnog zavoda za statistiku ukazuju da je u razdoblju od 2017. go 2020. Županiju napustilo više ljudi nego što je u nju uselilo. Grad Rijeka je u ovom period izgubila najviše stanovnika, što se može promatrati s pozitivne strane obzirom na rastuću prenapučenost. Pozitivno je što je stanovništvo grada Rijeke iselilo u drugi grad ili općinu unutar Primorsko-goranske županije – 43%. Što se prirodnog kretanja stanovništva tiče, i tu se može uočiti negativni trend. U promatranom razdoblju od 2017. do 2020. više je osoba umrlo nego što ih je rođeno (Državni zavod za statistiku, Gradovi u statistici – Stanovništvo, procjena i prirodno kretanje, 2021., DZS RH, Zagreb). Na razini jedinica lokalne samouprave, samo dvije općine imaju više rođenih od umrlih a to su Općina Viškovo i Općina Omišalj.

5.2. Prostorni planovi Primorsko-goranske županije

U Primorsko-goranskoj županiji Registar prostornih planova vodi Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije. U Registru prostornih planova Primorsko-goranske županije, dostupni su svi planovi koji su važeći i/ili u procesu izrade a vrijede za prostor Županije. Prema Registru prostornih planova Zavoda za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, trenutno je na snazi 939 prostornih planova te ih je 113 trenutno u izradi. Na prostoru Primorsko-goranske županije donose se sljedeće vrste prostornih planova:

1. prostorni plan županije
2. prostorni plan posebnih obilježja
3. prostorni plan uređenja općine/grada
4. generalni urbanistički plan
5. urbanistički plan uređenja
6. detaljni plan uređenja.

Prostorni plan županije donosi se za područje cijele Primorsko-goranske županije te obuhvaća njezine funkcionalne cjeline te granice. Prostorni planovi posebnih obilježja u Primorsko-goranskoj županiji su: Prostorni plan parka prirode Učka, Prostorni plan područja

posebnih obilježja Vinodolske doline, Prostorni plan područja posebnih obilježja Tramuntana te Prostorni plan Nacionalnog parka „Risnjak“.

Prostorni planovi općine/grada donose se za općine ili gradove u Primorsko-goranskoj županiji. Oni pobliže definiraju prostor u granicama pojedine općine ili grada. Generalni urbanistički planovi donose se za građevinska područja naselja, izdvojena građevinska područja izvan naselja središnjeg naselja velikog grada (Zakon o prostornom planiranju, čl. 77, NN 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19). U Primorsko-goranskoj županiji Generalni urbanistički plan donesen je za područje grada Rijeke, a najnoviji je trenutno u procesu izrade. U Primorsko-goranskoj županiji donose se i Urbanistički planovi uređenja kao i Detaljni planovi uređenja.

5.3. Analiza prostornog plana područne razine Primorsko-goranske županije

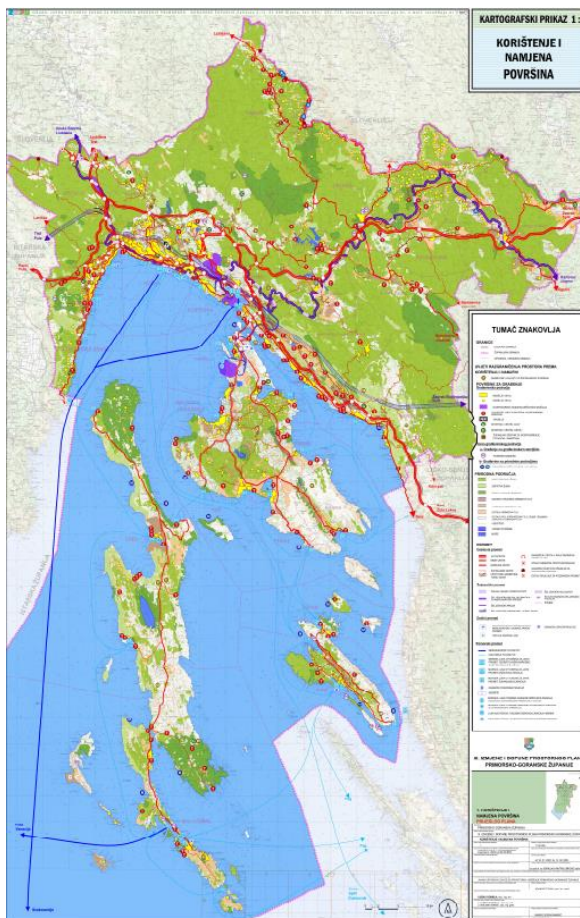
Prostorni plan Primorsko-goranske županije prema hijerarhijskoj klasifikaciji prostornih planova, svrstava se u prostorne planove područne, odnosno regionalne razine. To je županijski prostorni plan koji je donesen 2013. godine na temelju Zakona o prostornom uređenju. Ispravak ovog županijskog prostornog plana izvršen je u 2017. godini. Prostorni plan Primorsko-goranske županije temeljni je prostorni dokument županije te je temelj za donošenje prostornih planova lokalne razine, odnosno općina i gradova u Primorsko-goranskoj županiji. Donositelj prostornog plana je Županijska skupština a plan je izradio Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije. Glavni cilj županijskog prostornog plana je društveni i gospodarski razvoj te zaštita prirode i prostora.

Plan se sastoji od tekstualnog – antropogeni i prirodni dio - i grafičkog dijela. Tekstualni dio plana sadrži razgraničenje prostora Primorsko-goranske županije prema različitim čimbenicima:

1. obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora
2. građevine od važnosti za državu i županiju
3. smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru
4. smještaj društvenih djelatnosti u prostoru
5. građevinska područja i korištenje izgrađena i neizgrađena dijela područja
6. prometni i drugi infrastrukturni sustav u prostoru

7. očuvanje krajobraznih vrijednosti
8. zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti kulturno-povijesnih cjelina
9. postupanje s otpadom
10. sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš
11. mjere provedbe (Prostorni plan Primorsko-goranske županije, 2013).

Grafički dio prikazuje prostor Primorsko-goranske županije sa granicama, površinama gradnje, prirodnim površinama te prometnim površinama.

Slika 8. Grafički prikaz prostornog plana PGŽ

Izvor: Zavod za prostorno uređenje PGŽ

Prostorni plan Primorsko-goranske županije, osim Zakona o prostornom planiranju koji određuje sve prostorne planove u Republici Hrvatskoj, određen je i vlastitim strateškim dokumentima, načelima i ciljevima. Načela Prostornog plana PGŽ su:

1. regionalni koncept
2. otvorenost prostora

3. prostor kao resurs
4. policentrizam
5. interaktivnost
6. održivi razvitak. (Prostorni plan Primorsko-goranske županije, 2013)

Ova načela usmjeravaju Prostorni plan županije prema ostvarenju ciljeva koji imaju osigurati regionalan razvoj, zadovoljstvo stanovnika, zaštitu prirodne i kulturne baštine te razvoj gospodarstva.

5.3.1 Obilježja prostora, korištenje prostora te namjena prostora

Prostorni plan Primorsko-goranske županije Županiju dijeli prema obilježjima prostornih cjelina koje se nalaze unutar Županije. Prostorne cjeline mogu se podijeliti obzirom na funkcionalnost te osjetljivost pojedinih područja županije. Funkcionalnost se prvenstveno odlikuje u smislu povezivanja područja županije u cjeline koje imaju neka zajednička svojstva – kulturna, prometna, povijesna i slično. U kontekstu prostornog plana Primorsko-goranske županije, osnovna funkcionalna cjelina je cijela Primorsko-goranska županija koja se nadalje dijeli na već spomenute mikro regije – Gorski kotar, kvarnersko primorje te otoke. Mikro regije nadalje se dijele na pripadajuće gradove i općine. Prostornim planom određena su i razvojna središta. Razvojno središte, odnosno centar Primorsko-goranske županije je grad Rijeka. Centar mikro regije Gorski kotar su Delnice, centar kvarnerskog primorja je ponovno grad Rijeka dok otoci imaju svaki svoj centar, odnosno razvojno središte – grad Krk, grad Cres, grad Mali Lošinj te grad Rab.

Prije određivanja namjene i korištenja prostora nužno je procijeniti osjetljivost prostora. Prostornim planom Primorsko-goranske županije određeni su kriteriji kojima se prostor svrstava u određene podskupine koje imaju zajedničke kriterije. Prema prostornom planu Primorsko-goranske županije ti kriteriji su:

1. izvorišta vode za piće
2. more
3. vode
4. poplavna područja
5. šume
6. poljoprivredno tlo

7. geotehnička prikladnost za građenje
8. zaštita prirode – zaštićena područja
9. zaštita prirode – nacionalna ekološka mreža.

Svaka općina i grad u Županiji u svojim prostornim planovima uređenja, određuju namjenu i korištenje prostora prema gore navedenim kriterijima u ovisnosti specifičnih svojstava grada, odnosno općine.

Prema načinu korištenja prostora prostor Primorsko-goranske županije dijeli se na antropogena područja, odnosno površine za građenje, i prirodna područja, odnosno šumsko i poljoprivredno zemljište te vodne površine. Prema namjeni prostor se dijeli na površine naselja, površine izvan naselja, poljoprivredne površine, ostale poljoprivredne i šumske površine i površine voda i mora. Svaki pojedini prostorni plan uređenja općine i grada unutar županije, detaljizira raspodjelu prostora prema namjeni.

5.3.2. Građevine od važnosti za državu i županiju

Građevine od važnosti za državu i Primorsko-goransku županiju određuju se Prostornim planom Primorsko-goranske županije te su svrstane u više kategorija. U građevine od važnosti za državu spadaju gospodarske zone, luke nautičkog turizma, građevine društvenih djelatnosti (građevine visokog školstva i građevine sporta), građevine obrane, građevine infrastrukture i građevine za postupanje otpadom. Prema Prostornom planu Županije, gospodarske zone važne za državu dijele se na:

1. poslovna zona Miklavija – Matulji
2. poslovno-proizvodna zona Kukuljanovo – Bakar i Čavle
3. proizvodna zona Rijeka
4. proizvodna zona Urinj – Kostrena i Bakar
5. proizvodna zona Omišalj.

Luke nautičkog turizma smještene su u Bakru, Baški, Cresu, Crikvenici, Lovranu, Malom Lošinj, Novom Vinodolskom, Omišlju, Opatiji, Puntu, Rabu i Rijeci. Građevine infrastrukture dijele se na: građevine prometne infrastrukture, građevine vodnogospodarskog sustava i građevine energetske infrastrukture s pripadajućim uređajima i instalacijama.

Građevine od važnosti za županiju su građevine gospodarske namjene u koje spadaju poslovne i proizvodne zone a to su poslovno-proizvodna zona Klana, poslovna zona Delnice, poslovna zona Novi Vinodolski i ostale. Također, u građevine gospodarske namjene spadaju i građevine ugostiteljstva i turizma a to je kongresni centar Opatija. U luke nautičkog turizma važne za županiju spadaju Admiral (Opatija), Kantrida (Rijeka), Škver/Akademija (Rijeka), Valun (Cres) i Omišalj (Omišalj).

Građevine društvenih djelatnosti su građevine škola na području grada ili općine, građevine sekundarne zdravstvene zaštite te građevine socijalne skrbi. Sportski centar Grobnik 2 te golf igrališta spadaju u građevine sporta. Od ostalih građevina važnih za Županiju, mogu se spomenuti groblja – Centralno gradsko groblje Drenova – građevine za uzgoj riba i školjkaša te građevine interventnih službi. Građevine prometne infrastrukture pomorskog prometa važne za Županiju su luke otvorene za javni promet: Bakar, Baška, Crikvenica, Cres, Kraljevica, Rijeka i ostale (ukupno 28). Osim luka za javni promet na području Županije postoje i luke posebne namjene (ribarske luke i brodogradilišne luke). U prometnu infrastrukturu još pripadaju i željeznice sa industrijskim i kolosjecima u gospodarskim zonama, županijske ceste, zračna pristaništa na Malom Lošinj, Grobniku, Unijama i Rabu.

5.3.3. Smještaj gospodarskih sadržaja u prostoru

Gospodarske sadržaji u prostoru Primorsko-goranske županije određeni su po zonama koje se dijele na zone državnog, županijskog i lokalnog značaja. Prostornim planom Primorsko-goranske županije određeni su gospodarski sadržaji za proizvodno-poslovne djelatnosti, ugostiteljsko-turističke djelatnosti, uzgoj riba i školjkaša u moru i slatkoj vodi te eksploataciju mineralnih sirovina.

Proizvodne i poslovne djelatnosti smještaju se u izdvojenim građevinskim područjima proizvodne, poslovne ili kombinirano proizvodno-poslovne namjene, u naseljima isključivo poslovne namjene i građevinama izvan građevnog područja. Sadržaji ugostiteljsko-turističke namjene smještaju se u izdvojenim građevinskim područjima, naseljima i građevinama izvan građevnog područja. Područja ugostiteljsko-turističke namjene Planom su klasificirana kao T1-hoteli, T2-turistička naselja i T3-autokampovi.

5.3.4. Smještaj društvenih djelatnosti u prostoru

Društvene djelatnosti odnose se na školstvo, sport, zdravstvo i socijalnu skrb. Prostornim planom određen je minimalan broj građevina namijenjenih obavljanju društvenih djelatnosti koje se potom detaljiziraju i po potrebi proširuju općinskim i gradskim prostornim planovima uređenja. Općinskim i gradskim prostornim planovima uređenja mogu se dodatno proširiti pojedina područja koja se odnose na društvene djelatnosti.

Prostorni raspored škola dobije se projekcijom minimalnog broja razrednih odjela. Prema projekciji u Prostornom planu Primorsko-goranske županije dobiveni su minimalni brojevi škola i fakulteta po gradovima i općinama.

Prema Prostornom planu Županije, zdravstvena djelatnost planira se temeljem kriterija:

1. građevine primarne zdravstvene zaštite – pod kojima se podrazumijevaju domovi zdravlja, ustanove zdravstvene skrbi, ustanove zdravstvene njege i ustanove palijativne skrbi. Ove vrste građevina planiraju se u svim sjedištima gradova i općina;
2. građevine sekundarne zdravstvene zaštite – poliklinike, bolnice i lječilišta. Planiraju se u središtima mikroregija;
3. građevine tercijarne zdravstvene zaštite – klinike, kliničke bolnice, bolnički centri. Planiraju se isključivo u gradu Rijeci;
4. građevine zdravstvenih zavoda – planiraju se u gradu Rijeci, Opatiji i Crikvenici.

Građevine socijalne skrbi planiraju se prema općinama i gradovima. U građevine socijalne skrbi spadaju centri socijalne skrbi, domovi za odrasle i ostali domovi

Sportske površine planiraju se temeljem starosne strukture stanovništva. U praksi, svaka općina i grad planiraju svoje sportske građevine ovisno o potrebama njihovog stanovništva. Kulturni sadržaji, kao što su muzeji, galerije, knjižnice, čitaonice i slično, također se detaljno uređuju prostornim planovima uređenja pojedine općine ili grada

5.3.5. Građevinska područja i korištenje izgrađena i neizgrađena dijela područja

Površinu naselja i granice naselja određuju građevinska područja. Osim površine naselja, građevinska područja određuju i područja izvan naselja bez namjene stanovanja. Prostorni planovi općine ili grada specificiraju raspored, veličinu i oblik građevinskih područja. Osim veličine i oblika naselja, Prostornim planom Primorsko-goranske županije određuju se i ostale prateće funkcije naselja prema određenim kriterijima.

Kriteriji se određuju za središnja naselja mikroregija te za središnja naselja ostalih općina i gradova. Kriteriji određuju udio parkova, sportsko-rekreacijskih površina i zelenih površina, udio površina za poslovne i ugostiteljsko-turističke svrhe te udio površina za promet. Gradovi mikroregija u Primorsko-goranskoj županiji su Cres, Delnice, Krk, Lošinj, Mali Lošinj, Rab i Rijeka. Za naselja navedenih gradova obavezno je odrediti minimalno 10% površina namijenjenih rekreaciji, odnosno zelenih površina, maksimalno 30% površina namijenjenih poslovnim i ugostiteljsko-turističkim svrhama te maksimalno 20% prometnih površina. Za naselja ostalih gradova i općina određeno je minimalno 15% zelenih površina, maksimalno 20% površina poslovne i ugostiteljsko turističke namjene te 15% prostora za prometne svrhe.

Izvan naselja, Planom se planiraju specifične površine koje se radi svojih obilježja nalaze izvan granica naselja. Primarno obilježje građevinskih površina izvan naselja je da nisu namijenjeni za cjelogodišnje stanovanje ali su usko povezani sa naseljem kraj kojega su napravljeni. Takve površine su primjerice, gospodarske djelatnosti kao što su prerađivačka industrija, turistička naselja, energetske građevine i slično. Prostornim Planom određene su maksimalne prizvodne i poslovne zone koje se nalaze u području općina ili gradova Primorsko-goranske županije, u hekrima. Područja ugostiteljsko-turističke namjene za hotele, turistička naselja i kampove također su određena Planom. Sa svaku općinu ili grad Primorsko-goranske županije određena je maksimalna površina, vrsta te maksimalni kapacitet (broj ležaja). Svaka općina ili grad koja želi formirati površine iz skupine ugostiteljsko-turističke namjene, ili koja želi postojeće površine proširiti, mora to činiti u skladu sa Prostornim planom Županije.

5.3.6. Prometni i drugi infrastrukturni sustav u prostoru

Prostornim planom Primorsko-goranske županije određene su površine koje se koriste za:

- građevine prometa – cestovnog, vodnog i zračnog
- građevine vodogospodarskog sustava
- građevine za energetiku.

Infrastrukturni sustavi mogu biti postavljeni unutar ili izvan građevinskog područja, što se posebno određuje Planom. Infrastrukturni sustavi povezuju se u zajedničke tzv. koridore naftovodima, dalekovodima, željezničkim i cestovim koridorima. Prostornim planovima

uređenja općina ili gradova obavezno je utvrditi infrastrukturne koridore te njihovo povezivanje.

5.3.7. Očuvanje krajobraznih vrijednosti

Obzirom na specifičnosti mikroregija unutar Primorsko-goranske županije, Planom je određeno očuvanje krajobraznih vrijednosti u ovisnosti o mikroregiji. Prostornim planom Primorsko-goranske županije ističu se najvrijedniji resursi pojedine mikroregije te se upućuje na prostorne planove pojedine općine ili grada na uzimanje u obzir navedenih posebnosti.

Gorski kotar odlikuje se velikim površinama šuma te obiljem vode. U tom smislu, Prostorni plan Primorsko-goranske županije upućuje na razvijanje etno zona uz rijeke Čabranku i Gerovčicu, valoriziranje kaštela „Gradina“ i ostalo.

U priobalju, odnosno kvarnerskom primorju, kao neke od bitnih stavaka za očuvanje ističu se šumski pokrov Učke, stjenovite strane Velebita, vegetacije u Mošćeničkoj Dragi, Iki, kanjonu Rječine i drugim djelovima, stari liburnijski gradovi poput Brseča, Kastva, Trsata, povijesni parkovi poput parka Sv. Jakova, parka Angiolina te parka Margarita.

Na otocima se također nalaze brojni kulturno-povijesni i prirodni oblici koji imaju biti zaštićeni te su posebno istaknuti Prostornim planom Županije.

Svi navedeni vrijedni krajobrazni činitelji, detaljno su opisani pojedinačnim prostornim planovima uređenja općina ili gradova pod čiji prostor pripadaju.

5.3.8. Zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti kulturno-povijesnih cjelina

Zaštita prirodnih vrijednosti, Prostornim planom Primorsko-goranske županije, utvrđuje prirodne vrijednosti područja koje su zaštićene radi posebnih prirodnih obilježja, područja koja se nalaze pod Nacionalnom ekološkom mrežom te područja koja su predložena za zaštitu. Zaštita posebnosti kulturno povijesnih cjelina obuhvaća kulturno-povijesne cjeline koje se nalaze na području Županije te su državnog i županijskog značaja.

Planom je obuhvaćeno ukupno 35 područja koja se ističu svojim prirodnim obilježjima a neka od njih su: strogi rezervat Bijeleske stijene, Nacionalni park Risnjak, posebni

rezervati Košljun, Glavine-Mala luka, Prvić, Grgurov kanal, park prirode Učka i ostali. Navedena područja su od velike važnosti iz razloga što su rijetka, te su dom različitih prirodnih i životinjskih vrsta. Prostorni plan Primorsko-goranske županije valorizira i štiti navedena područja kako bi se očuvale prirodne posebnosti.

Nacionalna ekološka mreža ili Ekološka mreža Republike Hrvatske dio je Ekološke mreže natura 2000. Ekološka mreža Natura 2000 „je koherentna europska ekološka mreža sastavljena od područja u kojima se nalaze prirodni stanišni tipovi i staništa divljih vrsta od interesa za Europsku uniju, a omogućuje očuvanje ili, kad je to potrebno, povrat u povoljno stanje očuvanja određenih prirodnih stanišnih tipova i staništa vrsta u njihovu prirodnom području rasprostranjenosti“ (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, 2023.). Prostornim planom Županije obuhvaćeno je 266 međunarodno i nacionalno važnih područja koja se nalaze pod Ekološkom mrežom Natura 2000.

Kulturno-povijesna područja obuhvaćena Planom, brojna su obzirom na raznolikost i kulturno-povijesno bogatstvo regija Primorsko-goranske županije.

5.3.9. Postupanje s otpadom

Prostornim planom Primorsko-goranske županije obuhvaćeni su sustavi zbrinjavanja otpada na području Županije. Sustavi zbrinjavanja otpada u Županiji jesu građevine koje služe za recikliranje, odlaganje ili zbrinjavanje otpada. Mariščina je središnja županijska građevina za zbrinjavanje otpada, smještena na području općine Viškovo. Mariščina čini najobuhvatniji proces zbrinjavanja otpada jer vrši prihvata i obradu svog proizvedenog otpada u Županiji.

Osim središnje zgrade, Prostornim planom obuhvaćene su i pretovarne stanice na otocima Krku, Cresu i Rabu, u Novom Vinodolskom te u Delnicama. Iz pretovarnih stanica komunalni otpad vozi se u Mariščinu. Prostornim planom obuhvaćena su i reciklažna dvorišta, eko otoci te mjesta za zbrinjavanje pojedinačnih vrsta otpada.

5.3.10. Sprječavanje nepovoljna utjecaja na okoliš

U Prostornom planu Primorsko-goranske županije navode se mjere sprječavanja nepovoljnih utjecaja na okoliš i to mjere zaštite vode, zraka, tla kao i mjere zaštite od onečišćenja bukom,

vibracijama i ostalim štetnim utjecajima. Sve navedene mjere i smjernice služe kao podloga prostornim planovima uređenja gradova i općina Primorsko-goranske županije.

6. Regionalni razvoj u Republici Hrvatskoj

Regionalni razvoj jest razvoj pojedinih regija neke zemlje. Regija kao pojam može se koristiti u više različitih struka a definira se kao dio zemljišne površine koju označavaju određena obilježja (fizička, ekonomska, politička, i dr.) koja ju čine jedinstvenom i različitom od drugih područja (Čavrak, 2011). U kontekstu prostora, regije u Republici Hrvatskoj klasificirane su Nacionalnom klasifikacijom statističkih regija čiji je nositelj Državni zavod za statistiku. Nacionalna klasifikacija statističkih regija, počela se primjenjivati ulaskom Hrvatske u Europsku uniju u 2013. godini. „Nacionalna klasifikacija statističkih regija 2021. statistički je standard koji se koristi za prikupljanje, upisivanje, obradu, analizu i diseminaciju podataka regionalne statistike prema razinama prostorne podjele Republike Hrvatske,“ (Zakon o službenoj statistici, NN, br. 103/03, 75/09, 59/12 i 12/13, čl. 1). Prema NUTS, Hrvatska se dijeli na:

- NUTS1 – Republika Hrvatska kao administrativna jedinica
- NUTS2 – neadministrativne jedinice, nastale grupiranjem županija: Panonska Hrvatska, Jadranska Hrvatska, Grad Zagreb i Sjeverna Hrvatska
- NUTS3 – administrativne jedinice: 20 županija i Grad Zagreb.

U kontekstu ovog rada govori se o regionalnom razvoju NUTS3 razine, odnosno o županijama.

6.1 Strateški dokumenti regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj

Regionalni razvoj je kompliciran i dugoročan proces koji zahtjeva kooperaciju na više razina u pojedinoj regiji. Razvoj uključuje više dimenzija kao što su ekonomska, gospodarska i socijalna dimenzija. Za provođenje razvojne politike koja prvenstveno služi razvoju i napretku pojedine regije ili cijele države, koriste se strateški razvojni dokumenti. Uspjeh takvih dokumenata koji u konačnosti doprinosti razvoju regije, leži upravo u gore spomenutoj kooperaciji svih dionika. Strateški razvojni dokumenti mogu se klasificirati prema vremenskom obuhvatu i prema sadržajnom obuhvatu. Vremenski obuhvat odnosi se na rok važenja, pa prema tome strateški dokumenti mogu imati dugorčni, srednjoročni te kratkoročni karakter. Sadržajni obuhvat klasificira strateške razvojne dokumente na sljedeće kategorije (Krpan, 2020, 126).:

- akti strateškog planiranja od nacionalnog značaja (pr. Nacionalna razvojna strategija)
- akti strateškog planiranja za jedinice lokalne i regionalne samouprave
- akti strateškog planiranja povezani s okvirom za gospodarsko upravljanje EU-a
- akti strateškog planiranja povezani s korištenjem fondova EU-a.

Strateški dokumenti iz sektora regionalnog razvoja klasificiraju se hijerarhijski kao (Krpan, 2020, 129):

- 1) Nacionalni plan regionalnog razvoja
- 2) Planovi razvoja županija
- 3) Planovi razvoja urbanog područja
- 4) Teritorijalna strategija

Nacionalni plan regionalnog razvoja prema vremenskom obuhvatu klasificira se kao srednjoročni strateški plan a donosi ga Vlada Republike Hrvatske te se njime utvrđuje „srednjoročna vizija, prioritete i ciljevi politike regionalnog razvoja Republike Hrvatske“ (Krpan, 2020, 130). Planove razvoja županija, odnosno jedinica regionalne samouprave, donosi županijska skupština te, također, ovaj plan određuje srednjoročnu viziju, prioritete i ciljeve, ali za područje županije za koji se plan donosi. Teritorijalna strategija temelji se na integracijskom teritorijalnom razvoju, odnosno na integraciji fondova Europske unije koji se koriste u financiranju projekata na nekom području.

6.2. Planski dokumenti razvoja u Primorsko-goranskoj županiji

U kontekstu regionalnog razvoja Primorsko-goranske županije trenutno je na snazi Plan razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje od 2022.-2027. godine. Nositelj izrade Plana je Primorsko-goranska županija a koordinator izrade je javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske županije“. Ovaj Plan ima srednjoročni karakter te su njime specificirani ciljevi za provedbu strateških ciljeva iz hijerarhijski viših, dugoročnih strategija poput Nacionalne razvojne strategije.

U okviru regionalnog razvoja turizma, doneseni su:

- Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016.-2020. godina
- Strateški marketinški plan turizma Kvarnera 2009.-2015.
- Glavni plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije 2005.-2015.

- Plan razvoja turizma Primorsko-goranske županije do 2030. – usvojen ali još neobjavljen.

Plan razvoja Primorsko-goranske županije, kao i razvojni planovi u sferi turizma te ostali razvojni planovi, moraju biti u suglasju s nacionalnim planom razvoja kao i prostornim planom nacionalne i županijske razine.

6.3. Planski dokumenti razvoja u Istarskoj županiji

U okviru razvojnih planskih dokumenata u Istarskoj županiji značajno je spomenuti: Županijsku razvojnu strategiju do 2020., Plan razvoja Istarske županije od 2022.-2027., Zeleni plan Istarske županije, Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025., Provedbeni program 2022.-2025. te ostale.

Županijska razvojna strategija vrijedila je do 2020. godine a bila je temeljni strateški dokument za razvoj Istarske županije. Odluku o pokretanju postupka izrade Plana razvoja Istarske županije za razdoblje od 2021. do 2027. donijela je Skupština Istarske županije 2019. godine. Javna ustanova „Regionalni koordinator Istarske županije za europske programe i fondove“ bila glavni je koordinator za izradu ovog razvojnog plana, u suradnji s IDA-om (Istarskom razvojnom agencijom). Osim Plana razvoja, Provedbeni program Istarske županije za razdoblje od 2022.-2025., akt je kratkoročnog obuhvata a njime se osigurava ostvarenje strateških ciljeva Nacionalne strategije kao i onih iz Plana razvoja Istarske županije. Svaka pojedina razvojna strategija, plan te program moraju biti usuglašeni sa strategijama, planovima i programima višeg reda te sa Prostornim planom Istarske županije.

U okviru turizma, u Istarskoj županiji vrijedi Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025. Za Master plan je naručen u suglasnosti sa Turističkom zajednicom Istarske županije, Županije, vodećim poduzećima te lokalnim turističkim zajednicama. Plan je izradila tvrtka Horwath Consulting iz Zagreba. Plan polazi od analize trenutnog stanja te obuhvaća i strateški okvir razvoja turizma do 2025. zajedno sa operativnim strategijama razvoja turizma Istre do 2025.

7. Odnos između prostornog plana županijske razine te strateških regionalnih planova razvoja

Planiranje regionalnog razvoja jest složen i dugotrajan proces. Strateški planovi razvoja regije, u ovom slučaju regije kao županije a konkretno Primorsko-goranske i Istarske županije, trebaju počivati na prostornim planovima regionalne razine te prostornim planovima općina ili gradova. Prostorni planovi temelj su planiranja razvoja iz razloga što poštuju prostorna obilježja pojedinih cjelina uzimajući u obzir obilježja danog prostora i njegove mogućnosti. Obzirom na obuhvat prostornih planova te strateških planova županija, za potrebe ovog rada izuzeta je jedna manja cjelina u prostornim planovima Primorsko-goranske i Istarske županije a koja se odnosi prvenstveno na područja ugostiteljsko-turističke namjene za smještanje turističkih građevina, ali i druga područja koja se odnose na sportsko-reakrucijske građevine, tematske parkove i ostalo.

7.1. Usporedba Prostornog plana Primorsko-goranske županije sa operativnom razvojnom strategijom Strateškog plana razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020.

Strateškim planom razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020. godine postavljen je sustav ciljeva i prioriternih operativnih strategija razvoja turizma do 2020. godine. Kao glavni cilj ovog Strateškog plana ističe se „Jačanje tržišne pozicije Kvarnera kao cjelogodišnje destinacije temeljem rasta konkurentnosti sustava turističkih doživljaja.“. Operativni ciljevi Strateškog plana koji se naslanjaju na glavni cilj jesu:

1. Podizanje tržišne prepoznatljivosti
2. Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti
3. Unapređivanje destinacijskog upravljanja i menadžmenta.

Za potrebe ovog rada, od navedenih operativnih ciljeva, za usporedbu je izabran operativni razvojni cilj koji se odnosi na „*Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti*“, a konkretno prioriteta operativna razvojna strategija – „*Razvoj turističke ponude u priobalju i na otocima*“. Promatrane cjeline u Prostornom planu Primorsko-goranske županije koje se odnose na područja koja se odnose na ovu operativnu razvojnu strategiju jesu priobalna područja kvarnerskog zaljeva te kvarnerski otoci.

Tablica 1. Područja ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja

Područja ugostiteljsko turističke namjene izvan				
Općina/grad	Položaj	Max. površi	Vrsta	Max. kapacite
Lovran	Labinsko (Tulševica)	14	T1 i/ili T2	1550
	Kamp Medveja (Medveja)	8	T1 i/ili T3	900
	Tulševica (Tulševica)	10	T1 i/ili T2	1100
Mošćenička draga	Mošćenice (sv. Ivan)	4	T1 i/ili T2	400
	Brseč (Brseč)	4	T1 i/ili T2	480
Opatija	Škofi (Veprinac)	2	T2	220
	Zagrad (Veprinac)	1	T2	110
	Okoli Dujmić (Veprinac)	1	T2	110
	Katinići (Veprinac)	2	T1	200
	Doli (Poljane)	3	T1	300
	Poklon I. (Vela Učka)	1	T1	110
	Poklon II. (Vela Učka)	1	T1	110
Bakar	Gornje Jelenje (Gornje Jelenje)	5	T1	360
Crikvenica	Omorika (Crikvenica)	15	T1	1900
	uv. Slana (Selce)	5	T1 i/ili T3	500
	Kačjak kamp (Dramalj)	2	T1 i/ili T3	240
	uv. Slana (Selce)	12	T1 i/ili T3	1500
	Kačjak (Dramalj)	8	T1	900
	Havišće II. (Jadranovo)	9	T1 i/ili T2	1800
	Jasenova (Selce)	16	T1 i/ili T3	1800
	Havišće I. (Jadranovo)	11	T1	700
	Sv. Jakov (Jadranovo)	3	T1 ili T3	300
	Miramare (Crikvenica)	13	T1	1300
Jadranovo – sjever (Jadranovo)	2	T1	240	
Kraljevica	Rt Oštro (Kraljevica)	28	T1 i/ili T2 i/ili	3250
	Javorišće – Podbanj	6	T1 i/ili T2	600
	uv. Scott I. (Kraljevica)	18	T1 i/ili T2	2000
	uv. Marenska (Šmrika)	9	T1 i/ili T2	1050
	Šmrika (Šmrika)	2	T1	240
	Kamp Medveja (Medveja)	8	T1 i/ili T3	900
	Tuliševica (Tuliševica)	10	T1 i/ili T2	1100
Novi Vinodolski	Donji Zagon (Donji Zagon)	10	T1 i/ili T2	1150
	Porto Teplo 1 (Klenovica)	2	T1	200
	Zagori 2 (Novi Vinodolski)	22	T1 i/ili T2 i/ili	
	Kozica (Sibinj Krmpotski)	9	T3	1080
	Panos (Novi Vinodolski)	22	T1 i/ili T2	2500
	Klenovica-kamp (Novi Zagori 1 (Novi Vinodolski	10	T3	1200
	15	T1	1050	

Omišalj	Njivice (Njivice)	37	T1 i/ili T3	4100
	Pušće (Omišalj)	8	T3	960
	Voz – Peškera (Omišalj)	50	T1 i/ili T2	5000
	Omišalj (Omišalj)	13	T1	1500
Rijeka	Preluk (Rijeka)	7	T1	700
	Kuk-Panorama (Rijeka)	6	T1	600
Vinodolska općina	Sv. Vid (Bribir)	1	T1	30
	Lokvica (Bribir)	15	T1 i/ili T2	1000
	Jargovo (Bribir)	1	T1	50
	Barci (Grižane-Belgrad)	1	T1	50
	Glagova mlinica (Grižane-	2	T2	100
	Zubčić (Grižane-Belgrad)	1	T1	100
	Jezero (Tribalj)	5	T3	700
	Stankov laz (Stankov laz)	2	T1	100
	Drivenik (Drivenik)	6	T1	550
	Kamenjak (Grižane belgrad)	6	T1 i/ili T2	500
Baška	Baška-Zablaće (Baška)	18	T1	2000
	Zablaće (Baška)	7	T3	800
	Bunculuka (Baška)	11	T3	1200
Dobrinj	Sulinj – Rudine (Rudine)	12	T1 i/ili T2	1400
	Sv. Petar (Čižići)	6	T1	700
	Murvenica (Šilo-Polje)	18	T1 i/ili T2	2100
	Pojana (Klimno-Županje)	12	T1 i/ili T2	1400
Krk	Trokul (Linardići)	15	T1	1650
	Politin (Krk)	35	T1 i/ili T3	3850
	Glavotok (Brzac)	15	T1	1650
	Glavotok kamp (Brzac)	5	T3	600
	Strigar (Vrh)	11	T1 i/ili T2	1320
Malinska-Dubašnica	Haludovo II (Malinska)	19	T1 i/ili T2	1900
	Haludovo (Malinska)	17	T1 i/ili T2	2200
Punat	Škrila (Stara Baška)	7	T1 i/ili T2 i/ili	1200
	Mala Krasa – Konobe (Punat)	20	T1 i/ili T2 i/ili	2300
	Kanajt (Punat)	12	T1	1050
Vrbnik	Katlov (Vrbnik)	1	T3	120
	Dragićev (Vrbnik)	5	T3	600
	Uv. Melska (Risika)	4	T2	450
	Uv. Petrina (Risika)	5	T1	550
	Uv. Potovošće (Vrbnik)	2	T1 i/ili T2	360
	Uv. Sv. Juraj (Vrbnik)	4	T1 i/ili T2	480
Cres	Zdovice (Valun)	2	T3	200
	Travnice (Valun)	6	T3	720
	Zdovice (Valun)	1	T1	120
	Pod Beli (Beli)	2	T3	200
	Porozina (Porozina)	9	T1 i/ili T2	1080

	Stara Gavza (Cres)	10	T1 i/ili T2	1100
	Kovačine (Cres)	5	T1	500
	Grabar Brnarski (Cres)	20	T1	1400
	Kovačine (Cres)	32	T1 i/ili T3	3800
	Centar (Martinšćica)	19	T1 i/ili T3	2050
	Slatina (Martinšćica)	43	T1 i/ili T3	5000
	Zaglav (Miholašćica)	11	T2	1200
	Orlec (Železni Menik)	10	T3	1200
	Merag (Merag)	1	T2	110
	Lubenice (Lubenice)	2	T1 i/ili T3	200
Mali Lošinj	Lopari (Nerezine)	30	T1 i/ili T2 i/ili	3100
	Baldarin (Punta Križa)	22	T1 i/ili T3	2160
	Bučanje (Nerezine)	16	T1 i/ili T2	1650
	Punta Križa	4	T1 i/ili T2	440
	Čikat (Mali Lošinj)	62	T1 i/ili T3	6000
	Sunčana uvala (Mali Lošinj)	21	T1	2400
	Sunčana uvala	1	T1	100
	Preko mosta (Osor)	2	T3	240
	Bijar (Osor)	5	T3	600
	Preslap (Punta Križa)	3	T1 i/ili T3	360
	Matalda (Punta Križa)	3	T1 i/ili T3	360
	Slatina (Ćunsko polje)	3	T3	360
	Poljana (Mali Lošinj)	18	T2 i/ili T3	2160
Rab	Kamenjak (Mundanije)	4	T1	450
	Šurline (Kampor)	4	T1	450
	Kampor (Kampor)	1	T1 i/ili T3	120
	Suha Punta (Kampor)	32	T1 i/ili T3	2100
Lopar	Uv. Crkvena Dražica	20	T1 i/ili T3	2200
	o. Sv. Grgur	3	T3	300
	Rajska plaža (Lopar)	30	T1 i/ili T3	3600
	Livačina (Lopar)	15	T1	1650
	Goli otok	4	T1 i/ili T3	100 i 300

Izvor: Izrada autorice, prema podacima Prostornog plana PGŽ

Podaci iz Tablice 1. odnose se na područja izvan naselja a koja se mogu koristiti kao područja ugostiteljsko turističke namjene, isključivo mjesta koja se nalaze na obali. Navedena područja predstavljaju turistički nevalorizirana područja a koja se mogu iskoristiti za turističke svrhe, odnosno za izgradnju hotela, turističkih naselja ili kampova. Prema Prostornom planu Primorsko-goranske županije, oznake za hotele, turistička naselja i kampove su:

- T1 – hoteli
- T2 – turistička naselja

- T3 – autokamp i kamp.

Prioritetnom operativnom razvojnom strategijom *Razvoj turističke ponude u priobalju i na otocima* obuhvaćene su sljedeće mjere:

1. Razvoj hotelske ponude
2. Razvoj kamping ponude
3. Razvoj smještajne ponude obiteljskih domaćinstava
4. Razvoj agroturizma
5. Jačanje eno gastronomske ponude
6. Uređenje mjesta
7. Izgradnja tematskih, adrenalinskih i aqua parkova
8. Unapređenje ponude lokalnih proizvoda i autohtonih suvenira
9. Izgradnja sportskih centara na moru i kopnu
10. Sustav manifestacija Kvarnera
11. Unapređenje jahting turizma
12. Povećanje proizvoda brodskih kružnih putovanja

U nastavku dana je usporedba mjera koje se odnose na izgradnju turističkih objekata i njezina uklapanja u prostorni plan.

Mjera 1. Razvoj hotelske ponude

Ovom mjerom planirano je u periodu od 2017. do 2020. godine izgraditi i unaprijediti ponudu hotela na području priobalja i otoka Primorsko-goranske županije. Prostornim planom obuhvaćena su područja za izgradnju hotela (T1) u gotovo svim područjima izvan naselja koja su planirana za ugostiteljsko-turističke potrebe. Operativna razvojna strategija usmjerena je na opis aktivnosti koje su potrebne za izvršavanje ove mjera kao što su primjerice, izgradnja malih obiteljskih hotela, aktiviranje zapuštenih objekata te rekonstrukcija većih hotelskih objekata. Ova Mjera ne uključuje područja iz Prostornog plana Primorsko-goranske županije, odnosno područja izvan naselja gdje bi se projekti mogli izvesti bez dodatnog opterećenja na sam prostor unutar turističkih mjesta. U Mjeri 1. se navodi „U cilju dugoročnog očuvanja raspoloživog razvojnog prostora, izgradnja nove hotelske ponude usmjerava se prioritetno prema urbaniziranim prostorima, djelomično iskorištenim turističkim zonama odnosno devastiranim/zapuštenim lokacijama (napuštene vojarnje, industrijski pogoni i sl.).“ Prostornim planom posebno su izdvojena područja izvan

naselja za turističke svrhe, koja bi mogla rasteretiti naselja gdje se turizam već odvija. Smještanjem projekata na te prostore postigao bi se upravo učinak koji se ovom mjerom i nastoji postići a to je očuvanje raspoloživog razvojnog prostora.

Mjera 2. Razvoj kamping ponude

Slično kao i za hotelski smještaj, ova mjera predviđa izgradnju i unapređenje kamping ponude u već urbaniziranim prostorima, djelomično korištenim turističkim zonama i devastiranim lokacijama. Izgradnja novih kampova Prostornim planom Primorsko-goranske županije obuhvaćena je u područjima ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja T3.

Mjera 3. Razvoj smještajne ponude obiteljskih domaćinstava

Ova mjera prvenstveno se odnosi na povećanje kvalitete već postojećih smještanih kapaciteta kroz institucionalne i druge programe. Prostorni plan Primorsko-goranske županije navodi kako „U izgradnji novih i rekonstrukciji postojećih kapaciteta prioritetno se potiče namjena hotel – T1, a ograničava izgradnja turističkih naselja T2.“ (Prostorni plan Primorsko-goranske županije, čl.68), što se i potiče Mjerom 3.

Mjera 4. Razvoj agroturizma

Obzirom na sve veću turističku potražnju za odmorom koji uključuje neke od oblika agroturizma, ovom se Mjerom usmjerava na izgradnju i aktiviranje objekata koji se vežu uz agroturizam. Prostornim planom Primorsko-goranske županije utvrđeni su lokaliteti koji se odnose na ruralne cjeline i etno zone koje su predmetom ove Mjere kao i smjernice za prostorno uređenje tih zona. Prostornim planom Primorsko-goranske županije ističe se: „Očuvati izvornu ruralnost cjeline te ponuditi prostor razvojnim rješenjima koja su zasnovana na ovoj odlici (kulturni i agroturizam, poljoprivreda, stočarstvo, tradicijska, ekološka i obrtnička proizvodnja, malo poduzetništvo).“ (Prostorni plan Primorsko-goranske županije, čl. 265). Agroturizam je specifična kategorija u Prostornom planu, obzirom na to da se radi o već postojećim mjestima, smjernice se odnose na uređenje a ne izgradnju prostora.

Mjera 7. Izgradnja tematskih, adrenalinskih i aqua parkova.

Prostornim planom Primorsko-goranske županije predviđeno je građenje na građevinskim zemljištima za zabavne i tematske parkove (čl. 89) koji su predmetom ove Mjere. Prema članku 105. Prostornog plana Primorsko-goranske županije “Pod zabavnim i tematski parkovima podrazumijevaju se površine namijenjene specifičnoj vrsti rekreacije koja se

temelji na različitim atrakcijama i događanjima namijenjenim velikom broju ljudi.” Međutim, Prostornim planom Primorsko-goranske županije nisu specificirana područja gdje bi se takvi parkovi mogli smjestiti, već se to specificira prostornim planovima općine ili grada.

7.2. Usporedba Prostornog plana Istarske županije sa operativnim razvojnim strategijama Master plana turizma Istarske županije 2015.-2025

Temelj usporedbe jesu mjere Operativne strategije razvoja turističke infrastrukture sa danim postavkama u Prostornom planu Istarske županije a koje se odnose na zauzimanje prostora i njegove namjene. Master plan turizma Istarske županije 2015.-2025. obuhvaća Operativne strategije razvoja turizma Istre do 2025. godine a one su:

1. Operativna strategija razvoja proizvoda
2. Operativna strategija razvoja smještaja
3. Operativna strategija razvoja turističke infrastrukture
4. Operativna strategija za EU fondove
5. Operativna strategija poboljšanja prometa i dostupnosti
6. Operativna strategija i politike razvoja i zaštite prostora i kulturnih resursa
7. Operativna strategija izgradnje kvalitete u turizmu
8. Operativna strategija razvoja ljudskih resursa
9. Operativna strategija upravljanja (Master plan turizma Istarske županije 2016-2025)

Za potrebe ovog rada, promatrana je Operativna strategija razvoja turističke infrastrukture sa pratećim mjerama:

1. Mjera 1 Touring sustav Istre
2. Mjera 2 Istra Bike Experience
3. Mjera 3 Sustav interpretacijskih centara za posjetitelje
4. Mjera 4 Golf Experience
5. Mjera 5 Sport Experience (nogomet i tenis)
6. Mjera 6 Istra culture
7. Mjera 7 Žičara motovun

8. Mjera 8 Centar istarskih okusa

Mjera 2 Istra Bike Experience

Cilj ove mjere je proširenje turističkog proizvoda i na rekreativne aktivnosti kao što je biciklizam. Aktivnosti koje ističe ova mjera jesu: povezivanje postojećih biciklističkih ruta između gradova i općina u Županiji, mapiranje i označavanje ruta, tematizacija ruta, izgradnja infrastrukture, stvaranje događaja i marketinga za biciklizam, prekogranična integracija, stvaranje brenda (pr. Istra Bike Friendly). Prostornim planom Istarske županije obuhvaćene su biciklističke rute u okviru rekreacijskih površina "Pod rekreacijskim površinama na kopnu podrazumijevaju se površine koje se koriste i uređuju u svrhu rekreacijskih djelatnosti koje su funkcionalno vezane za specifična prirodna područja" (Prostorni plan Istarske županije, čl. 99). Na rekreacijskim površinama, prema odredbama Prostornog plana Istarske županije predviđene su i biciklističke staze, a prema tablici 2. prikazana je procijenjena potreba za sportskim i rekreacijskim površinama na temelju planiranih smještajnih kapaciteta.

Tablica 2. Prikaz procijenjenih potreba za sportskim i rekreacijskim prostorima na otvorenom na temelju planiranih smještajnih kapaciteta

	Postotni udio	Površina (ha)
Yachting, sportski ribolov	70	498
Slobodno kretanje, planinarenje	10	712
Biciklizam	10	712
Sportsko letenje	9	641
Rafting, kanu, kajak	1	71
Ukupno	100	7118

Izvor: Izrada autorice prema podacima Prostornog plana Istarske županije

Iz tablice 2., vidljivo je da je biciklizam zauzima treće mjesto u okviru potreba za rekreacijom na otvorenom a prema planiranju smještajnih kapaciteta, što može ukazivati na neodgovarajuću komunikaciju između Prostornog plana Istarske županije i Master plana turizma Istarske županije. U ovom dijelu može se zaključiti kako postoji potreba za povezivanjem navedena dva dokumenta.

Mjera 4 Golf Experience

Cilj ove mjere je pozicioniranje Istre kao golf regije, što se ističe Master planom turizma. U Prostornom planu Istarske županije predviđena su područja na kojima se mogu izgraditi golf tereni kao i postojeća područja na kojima se nalaze golf tereni. Usuglašenost Plana i ove

Mjere je vidljiva u ovom dijelu, iako postoje zapreke izvršavanja ove mjere koje su financijskog i investicijskog karaktera.

Mjera 5 Sport Experience (nogomet i tenis)

Ova mjera odnosi se na izgradnju minimalno jednog nogometnog kampa koji će raspolagati sa od 3 do 10 nogometnih terena za potrebe nogometnih priprema, a u okviru tenisa odnosi se na poboljšavanje postojeće infrastrukture i sadržaja. Prostorni plan Istarske županije predviđa da se građevine sportske namjene planiraju u naseljima te iznimno “mogu se graditi i izvan naselja, kada su na jednom mjestu koncentrirane sportske aktivnosti koje iziskuju velike površine ili kada se grade sportske građevine za sportove vezane uz prirodno okruženje.” (Prostorni plan Istarske županije, čl. 92) Nogometni kamp je građevina koja iziskuje velike površine te prema tome spada u sportske građevine koje se grade izvan naselja. U Prostornom planu Istarske županije, nije posebno izdvojeno mjesto za nogometni kamp već samo za golf igrališta te sportske cente, što ponovno može upućivati na potrebu dodatne komunikacije Plana i Master plana.

Zaključak

Analizom prostornih planova županijske razine Istarske i Primorsko-goranske županije, može se zaključiti kako su oba prostorna plana jednako koncipirana – sastoje se od grafičkog i tekstualnog dijela. U prostornim planovima su obuhvaćena sva bitna područja prostora promatranih županija kao i mjere njegove zaštite. Svi dijelovi planova, upravo su u cilju sprječavanja degradacije prostora i očuvanja za budućnost što je posebice bitno za županije koje imaju visoko razvijen turizam, kao što su Primorsko-goranska i Istarska županija.

Tema ovog diplomskog rada bila je važnost prostornog planiranja za regionalni razvoj na primjeru gore spomenute Istarske te Primorsko-goranske županije. Važnost prostornog planiranja može se promatrati upravo u važnosti očuvanja okoliša, kako prirodnog tako i antropogenog što je obuhvaćeno prostornim planovima. Planiranje regionalnog razvoja ogleda se u planskim i strateškim dokumentima. U cilju ispitivanja važnosti prostornog planiranja za regionalni razvoj provedena je usporedba prostornog plana županijske razine Primorsko-goranske županije i Istarske županije sa odabranim strateškim dokumentom. U tom smislu, moguće je donijeti zaključak o važnosti prostornog planiranja ali i o usuglašenosti prostornih planova i strateških dokumenata koji zajedno utječu na konačnu dimenziju samoga razvoja.

Obzirom na obuhvat strategija i samog prostornog plana županijske razine, izuzeta su manja područja na kojima je testirana hipoteza: *Prostorno planiranje utječe na strateško planiranje regionalnog razvoja Primorsko-goranske i Istarske županije*. Promatrane cjeline u prostornim planovima Istarske i Primorsko-goranske županije, jesu područja ugostiteljsko-turističke namjene za smještanje turističkih građevina, ali i druga područja koja se odnose na sportsko-rekreacijske građevine, tematske parkove i ostalo. U okviru strateških dokumenata uspoređeni su strateški dokumenti turizma za promatrane županije, za Primorsko-goransku uzet je strateški dokument Strateški plan razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020. a za Istarsku, Master plan turizma 2015.-2025.

Iz dokumenta razvoja „Strateški plan razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020.“ izdvojen je operativni razvojni cilj „Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti“. U naveden cilju izdvojena je prioritarna operativna razvojna strategija „Razvoj turističke ponude u priobalju i na otocima“. Operativna razvojna strategija analizirana je u odnosu na turistička područja

Prostornog plana Primorsko-goranske županije. Provedenom usporedbom može se zaključiti kako je Strateški plan povezan sa Prostornim planom županije u određenoj mjeri. Mjere iz operativne strategije poštuju minimalna ograničenja koja su Prostornim planom propisana te slijede neke osnovne misli, kao što su primjerice u okviru smještajne ponude, gdje se govori o poticanju hotelskog smještaja.

U Istarskoj županiji uspoređen je Prostorni plan koji se, kao i u Primorsko-goranskoj županiji, odnosi na turističke građevine i infrastrukturu, sa Operativnom strategijom razvoja turističke infrastrukture Master plana turizma Istarske županije. Kao i u Primorsko-goranskoj županiji, tako i u Istarskoj županiji, odredbe iz Prostornog plana se ne krše ali se niti ne uvažavaju u dovoljnoj mjeri.

Važnost prostornih planova i prostornog planiranja ogleda se u tome što su oni temelj za izradu strategija i planova razvoja. No, s druge strane nisu iskorišteni u dovoljnoj mjeri jer se u strateškim planovima postavljaju odvojeni ciljevi i planovi koji se u nekoj mjeri mogu poklapati sa prostornim planovima ali ne uvijek i ne nužno. Razlog tomu je nedovoljna komunikacija i integracija između institucija i koordinatora koja se mora razviti i uskladiti kako bi strategije i planovi mogli biti ostvarivi te zaista pružiti kvalitativan rast prostora na koji se odnose.

Postavljena hipoteza *Prostorno planiranje utječe na strateško planiranje regionalnog razvoja Primorsko-goranske i Istarske županije*, provedenom analizom se usvaja jer zaista, prostorno planiranje utječe na strategije i planove jer bez prostornih planova, strategije se nebi mogle ni izraditi. Međutim, u budućnosti mora se težiti smanjenju razlika te povećanju simbioze među prostornim i strateškim dokumentima jer se regionalni razvoj može ostvariti jedino uz uvažavanje prostornih posebitosti svake pojedinačne regije.

Bibliografija

Babić, Mirjana. 2015. Prostorno planiranje – temeljni čimbenik dugoročno održivog razvoja, *Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama*, zbornik radova (273-280)

Čavrak, V. (2011). Regionalna politika i regionalne nejednakosti u Hrvatskoj. U: Čavrak, V. (ur.). *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Politička kultura, str. 321-348.

Črnjar, Mladen. 2015. Međudnos regionalne razvojne strategije i prostornog plana Primorsko-goranske županije *Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama* (135-141)

Knifić Schaps, Helena. 2015. Strateške odrednice prostornog razvoja EU s osvrtom na sustav prostornog uređenja Republike Hrvatske, *Prostorno planiranje kao čimbenik razvoja u županijama*, zbornik radova (227-237)

Kranjčević, Jasenka. 2021. Turističko i prostorno planiranje u Hrvatskoj i Jugoslaviji 1960-ih, *Časopis za suvremenu povijest vol. 53*, (1183-1208)

Krpan, Ljudevit. 2020. *Regionalni i urbani razvoj*. Koprivnica: Sveučilište Sjever

Marinović-Uzelac, Ante. 2001. *Prostorno planiranje*. Zagreb: Dom i svijet

Mastelić Ivić, Siniša; Galeković Tepšić, Gordana; Tomić, Hrvoje; Veselić Bruvo, Jadranka. 2007. *Organizacija prostornih resursa*, simpozij o inženjerskoj geodeziji (323-330)

Zakon o prostornom uređenju. 2020. Narodne novine br. 153/13, 65/17, 114/18, 39/19, 98/19 <https://www.zakon.hr/z/689/Zakon-o-prostornom-ure%C4%91enju> (pristupljeno 4. ožujka 2023.)

Ustav Republike Hrvatske. Narodne novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (pristupljeno 12. ožujka 2023.)

Hrvatska komora arhitekata, pristupljeno 12.ožujka 2023. <https://www.arhitekti-hka.hr/hr/zakoni-propisi/popis/prostorno-uređenje-igradnja/prostorno-uređenje/>

Hrvatski sabor, Odbor za prostorno uređenje, pristupljeno 15.ožujka 2023. <https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbor-za-prostorno-uređenje-i-graditeljstvo-9-saziv>

Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, pristupljeno 25.ožujka 2023, <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza>

Ministarstvo pravosuđa i uprave, pristupljeno 18. lipnja 2023. <https://mpu.gov.hr/gradjani-21417/iz-djelokruga/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava-24398/popis-zupanija-gradova-i-opcina-24402/24402>

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, pristupljeno 25. ožujka 2023 <https://mpgi.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-50/prostorno-uredjenje-3335/prostorni-planovi-8193/prostorni-planovi-uredjenja-gradova-i-opcina/3224>

Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije, pristupljeno 25. ožujka 2023. <https://zavod.pgz.hr/>

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, pristupljeno 25.ožujka 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=63320>

Istarska enciklopedija, pristupljeno 26. ožujka 2023. <https://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=957>

Kanal Ri, *Registar otoka: Primorsko-goranska županija ima 149 otoka, otočića i hridi* pristupljeno 19.ožujka 2023. (<https://kanal-ri.hr/>)

Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske od 2021.-2030. 2017. Hrvatski zavod za prostorno planiranje

Prostorni plan Primorsko-goranske županije. 2013. Zavod za prostorno planiranje Primorsko-goranske županije

Izvešće o stanju u prostoru Primorsko-goranske županije za razdoblje od 2017. do 2020. godine 2021. Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije

Teritorijalna Agenda 2020 – *Prema uključivoj, pametnoj i održivoj Europi različitih regija*, Neformalni sastanak ministara nadležnih za prostorno planiranje i teritorijalni razvoj, 2011., Gödöllő, Mađarska

https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/TeritorijalnaKohezija//Teritorijalna_agenda_EU_2020.pdf

Izvešće o stanju u prostoru Istarske županije od 2013. do 2016. 2017. Zavod za prostorno uređenje Istarske županije

Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016.-2020. godine, Opatija

Master plan turizma Istarske županije 2015, Turistička zajednica Istarske županije, Poreč

UNEP biennial report. 1996-1997, izvještaj

Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva po gradovima i općinama 2021.

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1	Područja ugostiteljsko-turističke namjene izvan naselja	48
Tablica 2.	Prikaz procijenjenih potreba za sportskim i rekreacijskim prostorima na otvorenom na temelju planiranih smještajnih kapaciteta	54

Slike

Slika 1.	Shema zakonodavnog okvira sustava prostornog uređenja Republike Hrvatske	12
Slika 2..	Razine prostornih planova	16
Slika 3	Topo-karta Hrvatske	17
Slika 4.	Faze donošenja Državnog prostornog plana razvoja	18
Slika 5.	Regije Istre	21
Slika 6.	Teritorijalni ustroj i administrativna središta	22
Slika 7.	Mikroregije Primorsko-goranske županije	33
Slika 8.	Grafički prikaz prostornog plana PGŽ	36